

2025. OKTÓBER

háromká

KÖNYV • KÖNYVTÁR • KÖNYVTÁROS





Az állandóság érték és vonzerő – interjú Baranya Péterrel	3
„Az olvasás népszerűsítésének élek” – interjú dr. Horváth Sándor Domonkossal	6
135 éves a Szabadkai Városi Könyvtár	8
Határon túli továbbképzések a tavaszi félévben a Könyvtári Intézet szervezésében	10
Csodakönyvtár egy csodahelyen – Évtizedes álom vált valóra Ságváron	12
A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár kollégái világot látnak: Párizs	14
A Márai-program XII. fordulója	16
Könyvtárosnak lenni menő – körkérdés az oktatóhelyekhez	18
Nevek, helyek, történetek – A családfakutatás és a helyismeret szerepe a könyvtárban	22
Alfától omegáig – Papp Tibor, az úttörő	24
Bródy DigiLabor – Mágnesszalagról a gyűjteménybe	26
KönyvKlub – A nagy könyves kihívás	28
Budapest második egyesítése és egy betiltott dokumentum	30
A törökkori Buda napi öt akcából	31
A világ és Magyarország, ahogy a bécsi Magyar Hírmondó szerkesztői látták	32
Negyven bécsi corvina elektronikus másolatával gazdagodott az OSZK digitális gyűjteménye	33

IMPRESSZUM

háromkA 3. (33.) évfolyam 5. szám

FELELŐS KIADÓ: MNMKK Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója
 FŐSZERKESZTŐ: Szeifer Csaba
 A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: Szűts Etele, a Könyvtári Intézet igazgatója
 SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Hegedűs Henriett, Horváth Sándor Domonkos, Juhász Zoltán, Képes Gábor, Oros Sándor,
 Ráczné Radó Rita, Szabó Tünde, Szőcs Endre, Varga Éva, Verók Attila
 OLVASÓSZERKESZTŐ: Ormándy Marcell Ottó
 TECHNIKAI SZERKESZTŐ: Varga Csilla

A SZERKESZTŐSÉG CÍME: 1014 Budapest, Szent György tér 4–5–6., TELEFON: (06 1) 224-3788, E-MAIL: haromka@oszk.hu
 URL: <https://journals.oszk.hu/haromka>, <https://epa.oszk.hu/haromka> LEVELEZÉSI CÍM: 1276 Budapest Pf. 1205.

ISSN 3004-1252 (Online)

Magyar Nemzeti Múzeum
Kögyűjteményi Központ

Az állandóság érték és vonzerő

Baranya Pétert, a Piarista Központi Könyvtár vezetőjét nyáron választották meg az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének (EKE) elnökévé. Interjúnkban beszélgettünk a szervezet elmúlt évtizedeiről, mostani kihívásairól és az egyházi könyvtárak aktuális projektjeiről is.

Ez a második ciklusa elnökként. Az előző (2010–2013) óta eltelt csaknem másfél évtizedben miként változott a könyvtárak világa? Milyen kihívásokkal kell napjainkban szembesülnie az intézményeknek, benne az egyházi könyvtáraknak?

Azt szoktuk mondani, hogy az egyházi világban lassabban változnak a dolgok. Ezzel szemben a 21. században általános tapasztalatunk, hogy minden felgyorsult, és egyre gyorsabban változó körülmények között élünk. A társadalmi és technológiai változások természetes módon a könyvtárakban is megjelennek, és az egyház falai közé is betörnek. De változott maga az egyházi intézményrendszer is. Egy sokkal nagyobb és átalakuló egyházi intézményi hálóban találtuk magunkat. A világi intézményekhez hasonlóan az egyházi gyűjteményi hálózat is a központosítás irányába mozdult el.

Egyéb tekintetben az egyházi könyvtárak ugyanazokat tapasztalják, mint világi társaik a társadalomban, és ehhez alkalmazkodni kell. Változtak mindenekelőtt az emberek, a könyvtáros kollégák. A munkatársak között megjelent a Z generáció, az olvasók között pedig ott vannak az alfa generáció tagjai. Más igények, más olvasói szokások.

De talán a legnagyobb változás az informatikai környezetben következett be. Sokat fejlődtek a szakirodalmi adatbázisok. Ehhez alakultak az egyházi könyvtárak szolgáltatásai is. Az adatbázis-szolgáltatás sokkal hangsúlyosabb lett. Magunk is elkezdtünk saját adatbázisokat építeni és szolgáltatni, információ-

„Úgy látom, hogy a világi szakmai közönség érdeklődése is növekedett az EKE iránt. Fontos, hogy erősítsük ezeket a kapcsolatokat”

előállítóként megjelenni. A tájékoztatási környezetünk kiterjedt a közösségi médiára is. És természetesen itt áll előttünk a mesterséges intelligencia kihívása.

Ugyanakkor vannak olyan aspektusok, amelyekben a könyvtáraink a lassabban mozgó egyházi környezetben nagyobb állandóságot tudtak felmutatni. Ez következik az egyház doktrinális állandóságra való törekvéséből is, de a nagy, több száz

vagy ezeréves intézményrendszerből is. Magam számára úgy szoktam ezt megfogalmazni, hogy „könyvtárabbak” tudtunk maradni, mint a társadalom más területén működő intézmények. Ez alatt azt értem, hogy nálunk kevésbé jelent meg az az irányzat, amely a korábbi néhány évtizedben a könyvtárakat előbb tudás-, majd kompetenciaközponttá nevezte át. Mi megőrizhettük a klasszikus értelemben vett könyvtári vagy gyűjtemény formát és nevet. Ez az állandóság ma értékét és vonzerőt tud biztosítani a maga szilárdságával, viszonylagos nyugalomával.

Az EKE tavaly volt 30 éves, miként látja a szervezet elmúlt évtizedeit, milyen szervezetfejlesztési lehetőségeket lát szükségesnek a következő években?

1998 óta vagyok része az EKE közösségnek, így ennek a harminc évnek jelentős részét saját életem részeként élhettem meg. Az EKE tagjai a könyvtárak, és az ott dolgozó könyvtárosok teszik élővé a szervezetet. Nagyon sok személyes kapcsolat, barátság alakult ki, amely az egyesülés erejét adja. Többen megfogalmaztuk már, hogy minden évben kiemelt, mintegy ünnepi várakozással tudunk tekinteni a nyári háromnapos EKE-konferenciára, amikor közösségileg is találkozhatunk. Ez valamilyen módon a szakmai csúcspontja lett egy-egy évünknek. Ezekből a személyes kapcsolatokból épülnek azután a szakmai együttműködések, válik élővé az egyházi könyv-



tárak hálózata. Úgy látom, hogy a világi szakmai közönség érdeklődése is növekedett az EKE iránt. Fontos, hogy erősítsük ezeket a kapcsolatokat.

A könyvtárakban új, fiatal kollégák kezdtek dolgozni. Szeretnénk őket is megszólítani a programjainkkal. Az általában évente két alkalommal megrendezett szakmai napok mellett felelevenítjük egy korábbi rendezvénysorozatunkat, a Szomszédolást. Ezen egy-egy egyházi könyvtár és környezete mutatkozik be a szélesebb szakmai közönség számára. Elsőként november 13-án a Magyarországi Unitárius Egyház könyvtára és levéltára, a Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény fogja fogadni a látogatókat. Délelőtt a gyűjteményt és az unitárius egyház központját, a második emeleten lévő templomát lehet megtekinteni, délután pedig az Országgyűlési Könyvtárban folytatódik a program. A sorozat folytatásaként pedig a jövő év tavaszán az Evangélikus Országos Gyűjteménybe szeretnénk látogatni. Ezt a programunkat a világi intézményekben dolgozó könyvtáros kollégák számára is meghirdetjük, ezzel is a szakmai kapcsolatok erősítését, az egyházi gyűjtemények tevékenységének megismertetését célozzuk.

Az élet rendje, és öröm számunkra, hogy fiatal, tehetséges és lelkes könyvtáros kollégák veszik át a nyugdíjba vonulók helyét. Hangsúlyt kell arra fektetnünk, hogy őket is megszólítsuk, és bevonzzuk az egyesülés munkájába.

2011-ben indult el az Unitas, az Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa, ebben Önnek meghatározó szerepe volt. Milyen lehetőségek vannak jelenleg a katalógus továbbfejlesztésében?

Nagy öröm számomra, hogy az Unitas katalógus népszerű lett a szakmán belül, és remélem, hogy az olvasók, kutatók előtt is ismertté vált. Hiánypótló szándékkal született 2011-ben, mivel a MOKKA-hoz az egyházi könyvtáraknak nem volt lehetőségük csatlakozni, ezért hoztuk létre az Unitast. Az Unitas név Szent Ágoston híres mondatából származik: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem charitas” – „A szükséges dolgokban legyen egység, a kétesekben szabadság, mindenben pedig szeretet”. Nevét dr. Kredics László, a Veszprémi Érseki Könyvtár vezetője adta. Informatikai alapjait a Mokka-R és MKDNY katalógusokhoz fejlesztett Bodza rendszer biztosította. Az informatikai fejlődés megállíthatatlan, a Bodza fölött is eljárt az idő, technológiai váltásra volt szükség. Az előző verzió tapasztalataira építve néhány éve elkezdődött az Unitas technológiai megújítása. Mivel ezen a területen nincsenek „dobozos” termékek, a fejlesztés folyamata nem könnyű, és jelenleg sem zárult le teljesen. Jelenleg is egy szervercseré zajlik az Unitas mögött. Az informatikai fejlesztő partnerünk a Softlink Hungary Kft. A fejlesztésben fontos szempont volt, hogy olyan rugalmas, skálázható rendszert építsünk fel, amelyhez az egyházi könyvtárak minél szélesebb köre csatlakozni tud, saját adat-



bázisba gyűjtse össze a könyvtári katalógusokat, és a rendszeres, automatikus frissítés mellett kezeljen offline forrásból származó rekordokat is. A keresőfelület kialakításánál igyekeztünk a modern igényeket figyelembe venni.

A jövőbeli fejlesztési lehetőségeket pár éve azonnal soroltam volna, de már nehezen tudnék erről nyilatkozni. Azt hiszem, mind érezzük, hogy a mesterséges intelligenciát használó rendszerek előretörése alapjaiban változtatja meg a könyvtári online szolgáltatásokkal kapcsolatos fejlesztési elképzeléseinket. Azt gondolom, hogy először meg kell ismernünk ezeket az új eszközöket, és az általuk nyújtotta lehetőségeket kihasználva új fejlesztési irányokat kell meghatározni a könyvtári online szolgáltatások terén.

Milyen fontosabb kutatási és digitalizációs projektjei vannak jelenleg az egyházi könyvtáraknak?

Az egyházi könyvtárakban folyamatosan zajlanak kutatási, fejlesztési, adatbázis-építési vagy digitalizációs projektek. Megfogalmazódott bennünk, hogy fontos volna ezeket összegyűjtve láttatni a szakmai közönség és az olvasók számára. Ha az Országos Széchényi Könyvtár állományát nem számítjuk, az egyházi könyvtárak őrzik a nemzeti kulturális örökség részét képező muzeális könyvtári dokumentumok kb. harmadát. Ezeknek a kutatása



Fotó: Pálinger Réka

és tudományos szintű feltárása kiemelt feladata könyvtárainknak. Jelenleg körülbelül hat-hét könyvtárban zajlik párhuzamosan a 16. századi nyomtatványok tudományos feltárása. Sok könyvtár nagyon komoly digitalizálási projektet visz. Elsősorban az adott egyház, egyházi intézmény története, működése szempontjából fontos dokumentumok digitalizálása és közzététele zajlik. Van, ahol a történeti kottatár adatbázisa és digitális tára épül, máshol a metszetek, possessorok tudományos adatbázisait építik. Ennek az interjúnak a keretei nem teszik lehetővé,

„Az állandóság ma értéket és vonzerőt tud biztosítani a maga szilárdságával, viszonylagos nyugalmaival”

hogy ezeket mind felsoroljam, bemutassam, ezért szándékosan nem említettem most itt konkrét könyvtárakat. Nem szeretnék senkit sem kihagyni, megbántani. Remélem, hogy lesz mód ezeknek a részletesebb bemutatására is. Törekszünk is arra, hogy ezeket valamilyen rendszerezett formában közzétegyük.

Tervez esetleg az EKE további közös projekteket a tagszervezetekkel?

Megfogalmazódott bennünk, hogy a közösségi erőt kihasználva, a hasonló projekteken dolgozó kollégák számára közös fórumot, közösséget teremtsünk. Lehetőséget biztosítsunk számukra a tapasztalatok, problémák közös megbeszélésére, és így segítsük az egyes könyvtárakban zajló munkát, akár közös szempontrendszereket építsünk ki.

A tudományos kutatások, de az alapvető bibliográfiai munka során is gyakran előkerül az a probléma, hogy a magyar vonatkozású szerzők adatait tartalmazó adatbázisok, névterek az egyházi személyek tekintetében hiányos vagy pontatlan adatokat tartalmaznak. Ugyanakkor az elmúlt években az egyházi gyűjteményekben nagyon sok egyházi intézményi névtár, történeti névtár, sematizmus digitalizálása megtörtént. Némely helyen már ezek adatbázisba rendezése is megkezd-

dődött. Szeretnénk elvégezni ezeknek a digitálisan már rendelkezésre álló névtáraknak, adatbázisoknak a felmérését, és egy projektet kidolgozni az összegyűjtésükre, közös szempontok szerinti rendezésükre. Ebben számítunk a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete segítségére is. Végül kimenetként az volna cél-szerű, ha a projektben összegyűjtött adatok gazdagíthatnák a Nemzeti Névtér adatbázisát.

Nyáron lett elnöke a szervezetnek. Milyen teendők vannak most a közeljövőt tekintve?

Az átadás-átvétel mindig időigényes folyamat, még ezeknek az elvégzése is zajlik. De elkezdjük a következő időszak szakmai programjainak a szervezését is. Az említett novemberi Szomszédolás program után a következő év első negyedében két szakmai napot tervezünk. Az egyik a közösségi média felületein végzett online marketing világába kalauzol el bennünket, a másik pedig a Pannonhalmi Főapátság Könyvtárában bekövetkezett rovarfertőzés tanulságaival fog foglalkozni, a nyilvános muzeális könyvtári terek állományvédelmi kérdéseivel.

Szeifer Csaba



„Az olvasás népszerűsítésének élek”

Dr. Horváth Sándor Domonkos negyven éve dolgozik a győri könyvtárban. Ez idő alatt tanúja és alakítója volt a könyvtárügy folyamatos változásainak, a rendszerváltás előtti időszakról kezdve a digitális fordulatig. Szakmai munkáját Győr-Moson-Sopron vármegye iránti mély elkötelezettség, az olvasás népszerűsítése és az innovációra való nyitottság jellemzi. Több diplomával is rendelkezik – könyvtartudományból, jogból, mediációból és családterápiából –, így a könyvtári hivatásra mindig összetettebb, emberközpontú nézőpontból tekint. Mindemellett Győry Domonkos szerzői néven szépíró és lapunk szerkesztőbizottságának is tagja. Irodalomszervező tevékenysége és negyvenéves kultúraközvetítő munkája elismeréseként, a magyar államalapítás ünnepe alkalmából Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesült. Az interjúban pályája fontos állomásairól, inspirációiról és a könyvtár jövőjéről osztja meg gondolatait.

1985 októberében kezdett el dolgozni a győri könyvtárban, vagyis negyven éve ugyanazon intézmény kötelékében van. Hogyan emlékszik vissza az első napokra, az első benyomásokra?

Mivel képesítés nélkülként kezdtem, nagyon örültem, hogy a sikertelen felvételi után el tudtam helyezkedni. Azt, hogy ez könyvtárban történt, a véletlen hozta. Mivel igazi „könyvmoly” voltam, nagyon tetszett a lehetőség, igazi sokként ért, hogy olvasásról szó sincs, legalábbis könyvtári dolgozók esetében, munkaidőben. A munkahelyi légkört toxikusnak éreztem, igen hamar elmenekültem egyszemélyes fiókkönyvtárba, közben elvégeztem Szombathelyen a történelem-könyvtár szakot, ahol az első konzultáción az akkori tanszékvezető azonnal tudatta velünk, hogy „a veréb is énekesmadár, csak levezetn tanult”. Ekkora biztatás után persze, hogy szereztem aztán még négy diplomát.

Hogyan változott meg a könyvtár és a könyvtáros szerepe az elmúlt négy évtizedben?

A világunk változott. Kezdő koromban azt láttam, hogy a közkönyvtárosok egy része hallgatólagosan „lemondott” a könyvekről, és inkább a különféle ügyetlen és jogszertlenül furfanggal pénzért szolgáltatott zenei és filmhordozókban látta a könyvtár jövőjét. Ez érthető is volt, hiszen ennél a szolgáltatásnál „kanyargott” sor, mégpedig fizetőképes kereslet formájában. Majd a szélessávú internetszolgál-

tatás elterjedésével ezek a dokumentumok elveszítették a korábbi keresetségi pozíciójukat, maradtak a könyvek és a közösségi élet, mint fő csapásvonalak. A pandémia után pedig beindult valami új, a mindenféle titkolózás és statisztikafésülgetés ellenére finom, de határozott lejtmenetben lévő kereslet ellenkezőjére fordult, és a kulturális kormányzat jó érzékkel erre megindított könyvtárnépszerűsítő kampányával tovább erősödött, biztató jövőképet vázolva ennek a könyvtártípusnak, miközben fél szemét a mesterséges intelligencia (szakkönyvtárban és egyetemi könyvtárban erőteljesebb szolgáltatási átalakulást prognosztizáló) térhódításán tartja.

Könyvtárosként, majd igazgatóhelyettesként, végül igazgatóként évtizedek óta formálja az intézményt. Milyen mérföldköveket emelne ki ebből a hosszú pályából?

2008-tól intézményünk önállóan szervezi a Győri Könyvszalont, amely a vidék legnagyobb könyvfesztiválja hazánkban. 2013-tól, a KSZR létrejöttétől folyamatosan modernizáljuk (szerethető könyvtári helyekké tesszük) a kistéleplékek könyvtárait, mára a vármegyében több mint kétharmadukat. Központi épületünket teljesen modernizáltuk, egy nagyon klassz gyermekkönyvtárat hoztunk létre, az egész épület modern, villamosenergia szempontjából teljesen önellátó. A Kisfaludy Károly Könyvtár belső tereit is szépen



„Az a tervem, hogy nyitott maradok a változásokra”



rendbe tettük. Az RFID napjaink része lett, a napokban adjuk át a város harmadik könyvkölcsönző automatáját, miközben az önkiszolgáló eszközök is a felhasználók rendelkezésére állnak. Kiadványaink közül a Győri Képeskönyv Fitz József-könyvdíjat kapott, az ötkötetes várostörténet első két kötetét – akadémikus szerzőkkel –, szép kivitelben már bemutattuk, a harmadik kötetten dolgozunk. A Győri Szalon nevű online kulturális magazinunk napi olvasóinak száma meghaladja a kétezer főt.

A rendelkezésre álló terjedelem nem is lenne elég minden fejlesztésünk, büszkeségünk felsorolására, egy helyi kolléga azt mondta, hogy „ti kéthavonta álltok elő valami olyasmivel, amivel mások két évente”. Ezt kicsit túlzásnak éreztem, de csak nagyon kicsit.

Komoly fejlesztési eredményei vannak a kistélepusú könyvtári ellátás területén. Milyen elveket követ ebben a munkában?

Két fő elv van. Ott fejlesztünk, ahol érdemes, tehát a település is hajlandó „odatenni magát”. Adjanak megfelelő, szépen felújított teret, mi pedig modern és szerethető berendezést varázsolunk oda. A modernitásból nem engedünk, de ez önmagában nem elegendő: a helyi jellegzetességeket, értékeket is tükröznie kell.

Szövegének tekint a Győri Könyvszalon rendezvénysorozatát, amely 2026-ban 25 éves jubileumához érkezik. Hogyan indult ez a kezdeményezés, és miben látja a könyvfesztivál legfőbb értékeit?

Az olvasásnépszerűsítésért, az olvasás népszerűsítésének élek. A magányos harcosok elesnek a csatában. A partnerségben az erő. Annak átgondolásában, hogy másoknak mi a jó abban, amit csinálunk, vagy miként tudnánk úgy dolgozni, hogy

minél többeknek hasznot hajtsunk ezzel? És ezen a nyomvonalon a könyvkiadók, a szerzők, a szerkesztők, más intézmények remek partnereink lehetnek. A közös munka együttes eredménye olyan élmény, amelynek mentén szakmai barátságok szövődnek. Jó példa erre, hogy a Magyar Napló Könyvkiadóval elsőként szerveztük meg vidéken a Magyar Széprőza Napját. És az együttműködés azóta is töretlen velük és a Magyar Írószövetséggel.

Az Önről szóló cikkek, beszélgetések alapján úgy tűnik, a tanulás Ön számára nem csak eszköz, hanem életforma.

Mi motiválja ezt a folyamatos tanulást?
A kíváncsiság. A szakmai tanulmányok után az izgatott, mi szabályozza, irányítja a társadalmat. Ez vezetett a jogi diplomámhoz. Majd azt szerettem volna jobban megismerni, mi történik a jogalkotás műhelyeiben? Emiatt lettem szabályozási szakjogász. Aztán az emberi konfliktusok békés rendezésére irányult a figyelmem, így mentem a Semmelweis Egyetem közösségi és családi mediáció szakára. Innét már csak egy lépés volt az, hogy a családban élő ember, illetve a család mint rendszer felé mozdultam, s ennek keretében családkonzulens oklevelet szereztem. És a kor előrehaladtával a spiritualitás is előtérbe került, a napokban kezdem pasztoralpszichológiai tanulmányaimat. A végét még nem látom a történetnek.

A mentálhigiénés képzései során mély önismereti munkát is végez. Mit gondol, miért fontos egy könyvtárvezető számára az önreflexió és az önismeret?

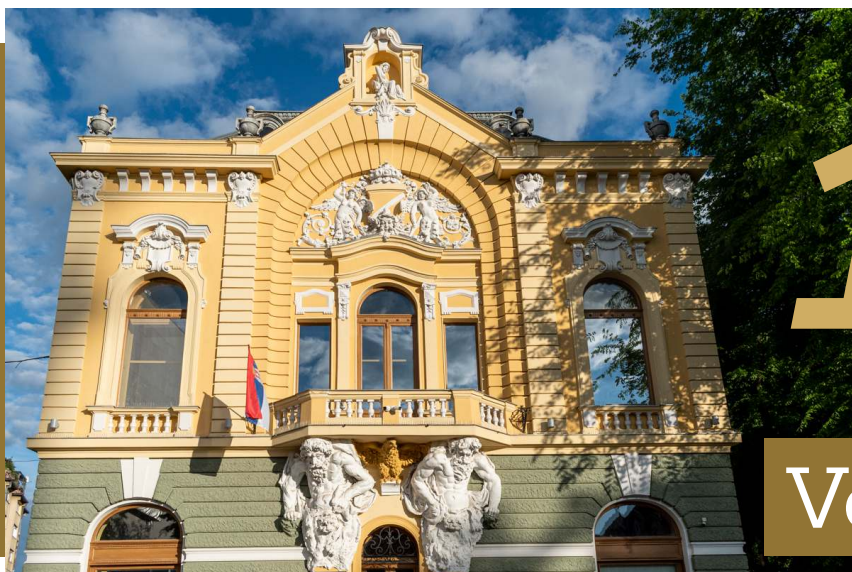
Ha egy gépkocsiban ülünk, mondjuk odavarázsolunk bennünket, akkor nem igazán látjuk a formáját és a színét. Viszont, ha

kiszállunk, körbejárjuk, akkor már tudunk mindent. A vezető gépkocsija azonban bizonyos sebességgel halad, így ezt a „mutatványt” nem egyszerű meglátni. Előre néz, és jobbra meg balra, miközben a visszapillantóba is figyelnie kell. Persze sántikál ez a metafora, azonban az önismeret hatalmas segítség, hogy a helyén kezeljük a dolgokat. Paradoxonnal zárva: amíg azt gondolom, hogy rendben van az önismeretem, addig nincs rendben. És az önértékről még nem is beszéltem, pedig a legtöbb cipő ezen a területen szorít bennünket.

Végezetül, milyen tervei vannak a következő 5–10 évre?

Az a tervem, hogy nyitott maradok a változásokra. Figyelem őket, és ha kell, magam és az általam vezetett intézmény is megfelelően változik, annak érdekében, hogy mindig az adott időszakban legoptimálisabb, leghatékonyabb módon szolgáljuk ki létünk értelmét, a szolgáltatásainkért jelentkező embert, közösséget. Tanulmányaim során nagy hatást gyakorolt rám Viktor E. Frankl egzisztenciaanalízise, az értelemnek (benne a lelkiismerettel és a reménnyel) a keresése; a megküzdéseinkben a munkának, a befogadásnak, az alkotásnak és végső soron a beállítódásmodulációnak a lehetősége, szerepe. Ezek nyomán hiszem, hogy amit csinálunk mi kulturális alkalmazottak, az nem csupán szolgáltatás vagy szolgálat: az misszió.

Szűts Etele



135 éves a Szabadkai Városi Könyvtár

A Szabadkai Városi Könyvtár jogelődje 1890-ben jött létre a város monográfusa, Iványi István főgimnáziumi tanár kezdeményezésére. A 150 tagot számláló Közkönyvtár Egyesület elnöke a Nemzeti Bank igazgatója, dr. Guln György volt, alelnöke pedig Milkó Izidor író, de további híres személyiségek is helyet kaptak az elnökség és a tagság soraiban (pl. dr. Brenner József, Haverda Mátyás, Ago és Laza Mamuzić és még sokan mások). A szervezet intézményesült, majd csakhamar a város szellemi életének központjává vált: nemcsak könyveket, hanem történelmi dokumentumokat, régiségeket, értéket is elkezdtek gyűjteni, továbbá értékes hagyatékok felkutatásába és vásárlásába is kezdtek. Az első világháború előtt már szakmai állománytervezés és -rendezés zajlott a kereteiben (katalogizáció reformálása, fiókkönyv-

tári hálózat létrehozása stb.), valamint – az állomány (jövőbeni) értékét felismerve – helyismereti részleget is létrehoztak. A könyvtár aranykora a világháborúk után, 1953-ban, a jelenlegi székhelyre – a Raichle Ferenc által tervezett Nemzeti Kaszinóba – történő átköltözéssel vette kezdetét. Itt található a város legszebb olvasóterme, amely nem csak a Kaszinó egykori bálterme, de Kosztolányi Pacsirtájának is ismert helyszíne.

Ma már egy több mint 60 (iskola- és köz)könyvtárat felügyelő, az országban egyedüli négynyelvű törzskönyvtárról beszélhetünk, amely 7 fiókkönyvtárral rendelkezik Palics, Bajmok, Csantavér, Újfény, Nagyfény, Sándor és Tavankút külvárosi településeken. Állománya mintegy 400.000 példányt számlál, melynek legértékesebb gyűjteményei

a régi és ritka, valamint a helyismereti állomány. Előbbi ősnymtatványokat is tartalmaz, utóbbi pedig igyekszik minden Szabadka várossal kapcsolatos dokumentumot megőrizni a monografikus kiadványoktól kezdve, a plakátokon és aprónymtatványokon át, egésze a kalandáriumokig.

„A könyvtár aranykora a világháborúk után, 1953-ban, a jelenlegi székhelyre – a Raichle Ferenc által tervezett Nemzeti Kaszinóba – történő átköltözéssel vette kezdetét. Itt található a város legszebb olvasóterme, amely nem csak a Kaszinó egykori bálterme, de Kosztolányi Pacsirtájának is ismert helyszíne”

Fotók: Szabadkai Városi Könyvtár



Örökség és megújulás párbeszéde egy térben - képek az intézmény életéből



Berényi Eszter igazgató
a rangos állami (szerbiai) kitüntetéssel



Teltházas est a város legszebb olvasótermében

lyázati kiírások megjelentetésében és a digitalizációs tevékenységben. Az épület nemrégiben, a magyar kormány támogatásával egy új, modern épületszárnyal is bővült. A rendezvények a régi és új olvasótermek egyikében, nyáron pedig az udvaron kerülnek megszervezésre, míg a Digitalizációs osztály munkája már szinte teljes egészében ebben az új épületben zajlik. Ez utóbbi gyümölcse a nemrégiben útjára indított program keretében megvalósult *felületen* tekinthető meg, ahol már több száz digitalizált példánnyal találkozhat az olvasó.

A programkínálat évről évre változik: néhány program teljesen letűnt már, vannak, amelyek átalakultak (módosult formában vannak csak jelen), s vannak hagyományosnak mondható, ún. állandó rendezvények. Ilyen például a Kalandozás Könyvorszámban elnevezésű olvasást népszerűsítő verseny, melynek keretében 2025-ben több mint 1000 jelentkező gyermek vett részt, s közel 200 ajándék került

kiosztásra. A horvát nemzeti kisebbség egyik legnagyobb helyi rendezvénye, a Vujkov Balint-napok bizonyos programjai is a városi könyvtárban kerülnek megrendezésre, míg az önkormányzati szintű szavalóverseny is itt talált otthonra. A vajdasági magyar közösség szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró Kosztolányi Dezső Irodalmi Napok is ma már újragondolt formában kerül megszervezésre: igyekszik megőrizni eredeti szellemiségét, ugyanakkor szerkezetében és tartalmában megújult, azzal a céllal, hogy ismét a város kulturális életének meghatározó eseménye lehessen. A könyvtárban állandó jelleggel szerveznek tematikus gyermekfoglalkozásokat is.

A könyvtári hálózat keretében az intézmény számos szerbiai, magyarországi és horvátországi intézménnyel ápol jó viszonyt, amit mi sem bizonyít jobban, mintsem a tény, hogy 2025-ben a Szerbiai Könyvtáros Egyesület egyik legrangosabb konferenciájának házigazdája lesz.

Emellett, az intézmény idén ünnepelte fennállásának 135. évét, az ünnepi műsorban Szabadka Város Önkormányzata, továbbá számos oktatási és művelődési intézménye is kivette a részét.

Sok terv vár még megvalósításra a digitalizáció és a szolgáltatások terén egyaránt, hiszen a könyvtáros egy folyamatosan megújuló, mégis egy kézzel a múltba kapaszkodó őrzői hivatás, de az intézmény lelkes szakmai közössége mindent megtesz azért, hogy a támogatási lehetőségek maximális felhasználásával egyetemben minőségi szolgáltatást nyújtson az olvasóknak.

Homonaji-Szalai Andrea



A könyvtár régi és ritka állományának egy részének kiállítása a 135 éves évforduló alkalmából

**„A könyvtári hálózat
keretében az
intézmény számos
szerbiai,
magyarországi
és horvátországi
intézménnyel ápol
jó viszonyt”**



Kép: Apáczai Csere János Pedagógusok Háza

Határon túli továbbképzések a tavaszi félévben a Könyvtári Intézet szervezésében

2025 tavaszán határon túli továbbképzési programunk keretében – hosszú évek gyakorlatát folytatva és partnereink igényeit előzetesen felmérve – öt helyszínen szerveztünk továbbképzést magyar ajkú könyvtároskollégáink számára, a résztvevők száma összesen 64 fő volt. A sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban április 2. és 4. között, 20 órában digitálizálási és repozitóriumokkal kapcsolatos, a pélmónostori és az ipolysági városi könyvtárban április 28-án és május 26-án, 8-8 órában gyerekkönyvtáros ismereteket adtak át felkért oktatóink. A királyhalmeczi városi könyvtárban április 29-én, 8 órában az olvasásfejlesztés új módszereivel, a csíkszeredai Apáczai Csere János Pedagógusok Házában május 22-24. között, 20 órában a coaching technika könyvtári alkalmazásával ismerkedtek meg a határon túli résztvevők. Az alábbiakban oktatóink tapasztalatait, benyomásait idézzük.

Bilicsi Erika – Holl András

MTA Könyvtár és Információs Központ

„A sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár keresi a módját annak, hogy a bibliográfiai leírásokon túl digitalizált, teljes szöveges tartalmakat is tudjanak kezelni, szolgáltatni. Látszik, hogy az elmúlt években sok mindennel, köztük felhőszolgáltató tárhellyel próbálkoztak, keresik a lehetőséget, hogy a Monguz szoftverportfóliójából és szolgáltatásai-ból mi segíthetne nekik. Mi elsősorban a repozitóriumi szolgáltatások ismertetésével készültünk. Ez újdonság volt nekik, de nem biztos, hogy ez az irány, amerre tovább kell menniük. Átbeszéltük a digitalizálás, digitális tartalomszolgáltatás kérdéseit. Ők elmondták, milyen a helyzetük, milyen megoldásokkal próbálkoztak, milyen gondokkal találkoztak, ezekre mi igyekeztünk reagálni, válasz-

kat, ötleteket adni. Nekünk úgy tűnt, hasznosnak érezték a velünk való konzultációt.”

Dienes Éva

FSZEK Sárkányos Gyerekkönyvtár

„Pélmonostoron április 28-án tartottam képzést, főként óvónőknek és persze iskolai könyvtárosoknak, tanítóknak és könyvtárosoknak. Jó hangulatban kezdtünk, érdeklődő, lelkes volt a csapat, minden feladatot, kérést megoldottak. A gyerekkönyvtári ismeretek alapjainak érintésén túl konkrét foglalkozástípusokat is kipróbálhattak olvasni nem tudó és olvasni tudó gyerekek esetében is. Beszéltünk róla, hogy miért fontos a földre ülni és szőnyegen mesélni, mondókák, népmesék is elhangzottak, részleteztük a kortárs és klasszikus irodalom jelentőségét, valamint a játékos, önfeledt, kreatív könyvtárlélményt mint létszükségletet. Könyvajánlókkal is készültem, és a résztvevők is ajánlottak könyveket. A kollégák készítettek egy képes összefoglalót is.”

„Az Ipolysági Városi Könyvtárban sok-sok lelkes gyerekkönyvtáros és néhány iskolai könyvtáros, pedagógus vett részt. Fantasztikus vendégszeretettel és hatalmas lelkesedéssel fogadtak minket, és csillogó szemmel, lelkesen oldották meg a feladatokat. Kreatív javaslatok, megoldások születtek, kipróbálhatták a mesevonatozást ovis gyerekek esetében, vittem rengeteg könyvajánlót, és persze tőlük is kértem könyvbemutatót. A népmesék jelentőségét, mondókázást itt is kiemelték, ki is próbáltunk mindent, szőnyegen ülve, bebarangolva a könyvtár varázslatos helyszíneit. Megbeszéltük a gyerekkönyvtári brand jelentőségét, terveztek saját logójelképet, és nagyon találó szlogenek is születtek. A könyvtár szerepét, fontosságát is körbejártuk, és érintettük a különböző szá-

„Bemutattuk a silent book-ok keleti és nyugati kultúrákban megjelenő előzményeit, majd a résztvevők példákön keresztül megismerhették, hogy a különböző típusú képkönyvek milyen történetmeselési módokat tesznek lehetővé”

badidős programlehetőségeket könyvtári keretek között.”

A felvidéki képzésre a jelentkezésor a *Rozsnyó-Vidék portál* is felhívta a figyelmet, a *Felvidék.ma* portál pedig részletes fényképes beszámolót közölt.

Péterfi Rita – Goda Beatrix

OH Országos Pedagógiai Múzeum és Könyvtár

„Korábbi felvidéki képzéseink tapasztalatait felhasználva ez alkalommal az olvasásfejlesztésben is sikeresen alkalmazható szöveg nélküli képkönyvekre fókuszáltunk. Bemutattuk a silent book-ok keleti és nyugati kultúrákban megjelenő előzményeit, majd a résztvevők példákön keresztül megismerhették, hogy a különböző típusú képkönyvek milyen történetmeselési módokat tesznek lehetővé. A magunkkal vitt kiadványokból válogatva a könyvtárosok csoportmunka keretében foglalkozásterveket készítettek, amelyeket megvitattak egymással. A tervek különböző korosztályoknak készültek és változatos témákat dolgoztak fel. A műhelymunka során a szlovákiai magyar kollégák megtapasztalhatták, hogy egy adott silent book is többféle módon alkalmazható, akár felnőttekkel is. Egy eredetileg kisgyerekeknek szánt történet a szakemberek saját erő-

forrásainak aktiválására is használható. A visszajelzések alapján elmondhatjuk, hogy a könyvtárosok és a pedagógusok nemcsak élményekkel gazdagodtak, de olyan módszertani ismeretekre is szert tettek, amelyeket akár már másnap hasznosítani tudtak munkájuk során.”

A képzésről a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete *fényképes beszámolót* posztolt közösségi oldalán.

Brindzik András – Mikóné Mezei Márta coach-ok

„A képzés kiváló körülmények között valósulhatott meg: az Apáczai Csere János Pedagógusok Házának képviselői professzionálisan és gondoskodóan biztosították mind a technikai, mind az egyéb szervezési feltételeket, és rugalmasan szolgálták ki minden felmerülő igényt is. A helyszín és az oktatóterem inspiráló, tágas és funkcionálisan is teljes mértékben támogatta a munkát. Az előzetes és folyamatos információáramlás gördülékenyen segítette a résztvevők tájékozódását és a képzői munkát is. A csoport rendkívül nyitott, együttműködő és motivált volt a coaching szemléletű, önismereti fókuszú és erősségalapú képzési anyag feldolgozása során. Aktívan, figyelemmel és készséggel vettek részt minden gyakorlatban és beszélgetésben, és a tanultakat már a képzés ideje alatt is alkalmazni kezdték a saját élethelyzeteikben. Többen már az első nap után beszámoltak arról, hogy a szemléletváltás és a technikák konkrét segítséget nyújtottak számukra egy-egy fontos helyzetben. A résztvevők számára a képzés nemcsak tanulási lehetőség, hanem feltöltődést je-

„A gyermekkönyvtári ismeretek alapjainak érintésén túl konkrét foglalkozástípusokat is kipróbálhattak olvasni nem tudós és olvasni tudós gyerekek esetében is”

lentő, minőségi énidő is volt. Egy szeretet-központú, bizalmi légkörben dolgoztunk együtt, amely lehetővé tette a mély megosztásokat, személyes felismeréseket és önbizalom-erősítést. A gazdag visszajelzésekből kirajzolódott, hogy a coaching szemlélet és az önreflexió elmélyítése valódi igényt elégített ki, és a jövőt illetően is elindított bennük egy belső építkezési folyamatot.”

A képzés beszámolóval kísért fotóit az Apáczai Csere János Pedagógusok Háza a közösségi oldalán tette közzé.

Szeptember elején elindult a határon túli képzések őszi időszaka: a vajdasági Zentán lezajlott élménykönyvtár témájú képzésről a *Magyar Szó* közölt részletes tudósítást és készített az egyik oktatóval interjút, ebből idézünk.

Komló-Szabó Ágnes Bródy Sándor Könyvtár

„Ezt a szemléletet 2020-ban dolgoztuk ki Luzsi Margó kolléganőmmel. Azt próbáljuk meg átadni a könyvtárosoknak, hogyan tudnak úgy dolgozni a saját intézményeikben, hogy ők is és az olva-

sók is jól érezzék magukat. Ennek rengeteg szegmense van, de a mai képzés során egyet emeltünk ki, mégpedig a könyvtárpedagógiai foglalkozásokat. Könyvtárpedagógiát említettem, de alapvetően azok a programok, amiket próbálunk átadni, azok minden korosztályt érintenek. Mivel erre a képzésre sok iskolai könyvtáros érkezett, igyekszünk a kisiskolásokra és a kamaszokra fókuszálni. Elméleti oktatást is tartunk, a képzés elején beszélünk a Homo narrans, vagyis a történetmesélő ember fogalmáról. Fontos megemlíteni, hogy a felsoroltak mellett a saját élményeiken keresztül időutazásra is hívtuk a kollégákat. Egy székely népmese segítségével próbáltunk olyan könyvtári történeteket felidézni, amelyek valakivel már megestek. Jó, ha tudnak róla a többiek is, mert más is könnyen eshetett hasonló szituációba. Ha még nincs hasonló tapasztalata, akkor is jó, ha hallja, mert tudni fogja, hogy miként oldja meg, ha olyan helyzetbe kerül.”

Programunk folytatódik, terveink szerint az RDA bibliográfiai keretrendszer rejtelmeibe vezetnek be oktatóink a sepsiszentgyörgyi könyvtárosokat, az élménykönyvtár témájú képzés a felvidéki Szepsibe is megérkezik, folytatódik Pélmónostorban a gyerekkönyvtárosok felkészítése és élménymarketing képzést viszünk Székelyudvarhelyre, olvasásfejlesztéssel foglalkozó ismereteket Csíkszeredába.

Hangodi Ágnes



Kép: Községi Könyvtár Muzsla



Kép: Pélmónostori Városi Könyvtár



Fotók: Stadler János/Szoci photo

Csodakönyvtár egy csodahelyen

Évtizedes álom vált
valóra Ságváron

Ságvár község a dél-dunántúli régióban, Somogy vármegye északi részén, a siófoki járásban található, 2000 fő feletti állandó lakosságszámmal. A vármegye legnagyobb községei közé sorolható. A Balaton déli partján, Siófoktól és az M7-es autópályától 5 km-re délre fekvő települést páratlan természeti környezet öleli körbe. Itt található a Mezőföld és a Somogyi-halomvidék, melynek első dombjai félkörbe veszik a falut.

A Kárpát-medence legkorábbi lakóépítményei, Tricciana erődje és SAGWAR

A település történelme közel 19 000 évre nyúlik vissza, legalábbis erről árulkodnak Laczkó Dezső veszprémi piarista paptanár, majd később Gábori Miklós, a Budapesti Történeti Múzeum régészének kutatásai.

Az 1957. évi ásátás, majd annak 1959-es folytatása vezetett az egyedülálló lelet felfedezéséhez, ahol a Kárpát-medence legkorábbi lakóépítményeit tárták fel. A lakusan rénszarvasvadász-telepnek nevezett leletegyüttes két régészeti szintből állt, a felső korát 17 700 évre, míg az alsóét 18 900 évre becsülték, amelyeket a ságvári löszréteg rejtett.

A településtörténet következő kiemelkedő korszaka a római kor. Rómer Flóris, akit a magyar régészet atyjaként és a hazai műemlékvédelem egyik úttörőjeként tartanak számon, először azonosította a ságvári castrumot (erődítmény) a III. század

végén keletkezett útvonalleírásban szereplő Tricciana nevű helységgel. Tricciana a Győrből Pécsre vezető út egyik fontos állomása lehetett, a II-III. században villagazdaságként működött, amely 250 körül pusztulhatott el. A IV. században a villagazdaság helyére erődítményt emeltek, amely pl. Fenékpusztá mellett a belső-pannóniai erődített telepek sorába tartozott. A község első biztos említése 1460-ból származik, egy örökösödési szerződéssel kapcsolatos oklevélen olvasható, SAGWAR alakban.

Gimnáziumalapító lelkész és az üzemorvoslás atyjának szülőföldje

Ságvár híres szülöttei közül két fontos személyt emelnék ki. Dr. Szilády Áron 1837. november 3-án született Ságváron, református lelkész édesapja pásztorolta a ságvári

gyülekezetet. Felnőttként Kiskunhalas város elismert és hasznos polgára lett, akinek a nevéhez fűződik a ma is működő református gimnázium megalapítása. Lelkeszi hivatása mellett irodalomtörténészként, nyelvészként és orientalistaként is ismert, a Magyar Tudományos Akadémia egykori tagja. Napjainkban Szilády Áron nevét őrzi nem csupán az óvoda (szülőháza helyén 2002-ben épült fel a helyi óvoda új szárnya) és a református templom falán elhelyezett emléktábla, a község egyik utcája, de 1998 óta a helyi általános iskola is.

Szilády kortársa, Vértési dr. Tóth Imre 1844. február 27-én szintén Ságváron született. Bányakerületi főorvos, egészségügyi tanácsos, középiskolai tanár, a magyarországi üzemorvoslás atyja.





„Nem csupán könyvtárként, de közösségi térként is funkcionál, helyet biztosítva különböző szakköröknek, kreatív délutánoknak, kisebb rendezvényeknek valamint egyesületi megbeszéléseknek, közgyűléseknek”

Magyarországon ő volt az első, aki betegségnek írta le az alkoholizmust. Az évszázadok óta gyógyíthatatlannak hitt bányászszárlát elsőként ő gyógyította sikeresen 1882-ben. A Vértesi nemesi címet I. Ferenc Józseftől kapta. A Magyar Üzemegészségügyi Tudományos Társaság 1968-ban Tóth Imre emlékérmét alapított.

A kezdetek: dalárda, Olvasókör, szintársulat

Az 1900-as évek elején a fiatalok művelődéséért, szórakozásáért elsősorban a tanítók voltak felelősek, a reformátusoknál Jámber Dezső igazgató, a katolikusoknál Puska Margit tanítónő. Az iskolákban ifjúsági könyvtár állt rendelkezésre, a harmincas évek közepétől pedig az agrárfiúszági legény- és leányegyletek szolgálták a közművelődést. A kocsma (a korábbi művelődési ház) egyik helyiségében színpadot állítottak fel, ahol a fiatalok színdarabokat adtak elő a pedagógusok betanításában. Emellett a református kántortanító dalárdát hívott életre a férfiak számára, újjáélesztette az Olvasókört, s a tanítók havonként népművelési előadást tartottak felváltva. Telente gazdananfolyamokat is szerveztek, 1938-ban 2 aranykalászos, és 40 ezüstkalászos gazda vett részt a szakmai továbbképzésen – olvashatjuk a Ságvár öröksége című monográfiában.

A változás évtizedei

Komoly fordulatot az 1953-as év hozott a településen, amikor a korábbi kocsma átalakításával létrehozták a kultúrházat, illetve ugyanebben az évben a könyvtár is megnyitotta kapuit. Az első könyvtáros társadalmi munkában Kolláth János volt, őt Makker Jenő követte, aki 44 évig végezte ezt a munkát. 2012-ig Boda Csabáné Ágnes tanárnő-könyvtáros vezetésével heti pár órában várta az olvasókat az ap-

rócska könyvtárunk, azóta jómagam látom el a könyvtárosi feladatokat. A ságvári könyvtár a Siófoki Könyvtár fiókkönyvtáraként működött, kezdetben 226 saját kötettel, a többi időről-időre Siófokról hozták ki. Az iskolában gyerekkönyvtár működött, a kultúrházban pedig énekkar, színjátszó- és néptáncsoport, s ide jött időnként a vándormozi.

1970-ben már 2600 kötetről és 269 olvasóról szólt a jelentés. A következő évtizedekben a kultúrház épülete kisebb felújításokon esett át, azonban a 2020-as évekre olyan műszaki állapotban került, hogy a több mint 100 éves épület lebontása mellett döntött a helyi önkormányzat. Pályázati forrásból több mint 560 millió forintot sikerült elnyerni egy többfunkciós közösségi tér kialakításra, amelyhez az önkormányzat saját forrást is biztosított.

Az új épület átadására 2025 tavaszán került sor Ságvár központjában, ezzel egy közel három évtizedes álom vált valóra, hiszen már az 1990-es évek közepe óta tervben volt egy új művelődési ház megépítése. A több mint 800 négyzetméteres, impozáns épületben rendezvényterem színpaddal, öltözők, közösségi termék, rendőrségi iroda, polgárőriroda, a családsegítő szolgálat irodája, és további kiszolgálóhelyiségek kaptak helyet, valamint egy közel 70 négyzetméteres könyvtárhelyiség is.

Az új épület földszintjén, a főbejáratától alig pár lépésre, egy tágas és világos teremben lelte meg új otthonát a ságvári községi könyvtár. A könyvtárhelyiség berendezésében a kaposvári Takáts Gyula Könyvtár vezetősége volt segítségünkre. Ennek köszönhetően egy- és kétoldalas könyvespolcokkal, folyóirattartó állvánnyal, olva-

sóasztalokkal, tárgyalószékekkel, válogatóládával, valamint gyermekbútorokkal rendezhettük be az új könyvtárat. Az ünnepélyes megnyitó keretében vendégünk volt Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, valamint Bajnok Tamara osztályvezető a Könyvtári Intézetből, akik egy könyvcsomagot is ajándékoztak a helyi könyvtárnak.

Könyvtárunk 2013 óta a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer tagja, a vármegyei Takáts Gyula Könyvtár szakmai irányítása alatt, valamint a Balatonboglári Lukács Károly Városi Könyvtár közvetlen szolgáltatásával. A kaposvári és a balatonboglári kollégákkal is nagyon jó munkakapcsolatot ápolunk, számíthatok segítségükre, szakmai tanácsaikra.

Már az új épület tervezésénél arra törekedtünk, hogy a községi könyvtár végre a méltó helyére kerülhessen. Nem csupán könyvtárként, de közösségi térként is funkcionál, helyet biztosítva különböző szakköröknek, kreatív délutánoknak, kisebb rendezvényeknek valamint egyesületi megbeszéléseknek, közgyűléseknek. Teljesen új berendezéssel, az elmúlt évek során teljesen lecserélte, friss könyvvállománnyal várjuk a kedves olvasókat. A tágas, világos könyvtárhelyiség lehetőséget biztosít a helyi óvodások és általános iskolások számára is könyvtárismereti valamint könyvtárhazsárlati órák, alkalmak megtartására, amelyre korábban nem volt lehetőségünk. Olvasóink még ismerkednek a teljesen megújult könyvtárral, magával a közösségi házzal. Bízunk benne, hogy egyre több olvasó fedezi majd fel csodaszép könyvtárunkat, programjainkat, rendezvényeinket.

Bódis Violetta



A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár kollégái világot látnak: Párizs

Az információs társadalom és a megváltozott felhasználói szokások korában a könyvtárak világszerte útkeresésben vannak. Milyen szerepet tölthetnek be a digitális bőség és a közösségi terek átalakulásának idején? Hogyan egyeztethető össze a kulturális örökség megőrzésének klasszikus feladata a proaktív társadalmi szerepvállalással? E kérdésekre kerestük a választ egy kétéhetes párizsi szakmai tanulmányút során a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár kollégáiként, egy Erasmus+ ösztöndíjprogram keretében. A párizsi könyvtári hálózatban tett látogatásaink során szerzett tapasztalatok nem csupán egy jól működő rendszer pillanatfelvételét adják, hanem olyan modelleket és tanulságokat is kínálnak, amelyek a hazai könyvtárszakma számára is iránymutatók lehetnek.

Az egyik legfontosabb tapasztalatunk az volt, hogy a könyvtári hálózat miként képes egyszerre, egymást erősítve működtetni a tudományos és az örökségvédelmi funkciót és a nyitott közösségi „harmadik hely” modelljét. Nem akarnak minden könyvtárat egyformára szabni; ehelyett értéként kezelik az egyedi arculatokat.

A hagyományos, tudományos szerepkört olyan intézmények testesítik meg, mint a 16–17. századi palotában működő Bibliothèque Historique de la Ville de Paris, amely felbecsülhetetlen értékű kéziratok (pl. Voltaire, George Sand), fotók és apró nyomtatványok őrzője. Hasonlóan, a Városházán található Bibliothèque de la Ville de Paris a maga fém- és üvegszerkezettű, teljes csendet igénylő olvasótermével és helyben használható állományával a koncentrált kutatómunka fellegvára.

E könyvtárak elsődleges küldetése a megőrzés és a kutatók kiszolgálása, amihez szigorú protokollok és specializált munkaszervezés társul.

Ezzel éles kontrasztban állnak az olyan új generációs intézmények, mint az Andrée Chédid Könyvtár vagy a Marguerite Yourcenar Médiatár. Ezek már nem csupán a könyvek, hanem a találkozások, a közös alkotás és az élmények helyszínei. Nagy, egybefüggő közösségi tereik, kényelmes olvasósarkaik, csoportmunkára, tanulásra alkalmas helyiségeik, valamint az olyan szolgáltatások, mint a hangszeres társasjáték-kölcsönzés vagy a helyben használható zongora, mind azt a célt szolgálják, hogy a könyvtár a helyi közösség mindennapi életének szerves részévé váljon. A hálózat ereje a diverzitásban rejlik, a használók – legyen szó kutatóról, felnőtt tanulóról, kisgyermekes szülőről – eltérő, de azonos színvonalú szolgáltatást igényelnek.

A párizsi modell egyik leginkább előremutató eleme az a tudatos és bátor társadalmi szerepvállalás, amely messze túlmutat a passzív szolgáltatói attitűdön. A könyvtárak nem csupán reagálnak a társadalmi folyamatokra, hanem aktívan formálják azokat, különös figyelmet fordítva a marginális csoportokra és a tanulási esélyegyenlőség javítására.

Ennek legkiemelkedőbb példája a 2024-ben átadott Médiathèque James Baldwin, melynek céljai a környezetvédelem, a fogyatékkal élők integrációja, a migráció kérdésköre és az LGBTQ+ közösség támogatása. A befogadás nem csak egy szlogen: a Menekültek Házával (Maison des Réfugiés) való szoros együttműködés,

a jelnyelv elsajátítása, vagy a süketnéma kolléga alkalmazása mind az inkluzivitás gyakorlati megvalósulásai. Egy vezetői megbeszélésen őszinte párbeszédnek lehattunk tanúi egy biztonsági incidens kapcsán, amely rávilágított a befogadás operatív kihívásaira és a könyvtárosok felelősségteljes problémakezelésére. A társadalmi felelősségvállalás nem csupán programok szervezését jelenti, hanem a felmerülő konfliktusokkal való bátor szembenézést és a folyamatos intézményi reflexiót is.

Ez a proaktív szemlélet más intézményekben is megjelent, például a Marguerite Yourcenar könyvtár időseknek szóló digitális kompetenciafejlesztő programjaiban, amely külsős partnerek bevonásával segíti a 60 év feletti korosztályt az okoseszközök használatában – ez a felnőttképzés fontos, gyakorlatias példája, és jól illeszkedik az élethosszig tartó tanulás szellemiségéhez.

A párizsi könyvtárak technológiai stratégiája rendkívül pragmatikus és célorientált. A technológia nem öncélú státuszszimbólum, hanem eszköz, amely vagy a működés hatékonyságát, vagy a digitális hozzáférést, vagy a felhasználói élményt javítja.

„A siker kulcsa nem egyetlen, mindenhol alkalmazható recept, hanem a helyi közösség igényeire reflektáló, bátor és tudatos szakmai munka”



„Az egyik legfontosabb tapasztalatunk az volt, hogy a könyvtári hálózat miként képes egyszerre, egymást erősítve működtetni a tudományos és az örökségvédelmi funkciót és a nyitott közösségi „harmadik hely” modelljét”

Az RFID-technológia széles körben alkalmazott eszköz, amely nemcsak az önkiszolgáló kölcsönzést és a vagyonvédelmet segíti, hanem jelentősen gyorsítja a logisztikai folyamatokat is. A helyi kollégák gyakorlati tapasztalatokkal és hasznos tanácsokkal szolgáltak, többek között az eltérő RFID-megoldások és a digitális könyvtári szolgáltatások új formái kapcsán.

A Párizsi Digitális Könyvtár több mint egy évtizedes múltat tekint vissza. A kezdeti, mennyiségi szemléletű digitalizálást mára egy tudatos, válogatáson alapuló stratégia váltotta fel. Az e-könyvszolgáltatásuk komplett modellt kínál: a kölcsönözhető olvasóeszközöktől (e-könyvolvasó és tablet) a kiforrott, LCP-alapú DRM-rendszerig, amely a jogtiszt használatot biztosítja.

A központi ellátórendszer (Bureau des bibliothèques) legizgalmasabb funkciója a fiókkönyvtárak számára kölcsönözhető innovatív eszközpark. A 3D nyomtatók és VR-szemüvegek mellett olyan pedagógiai

célú eszközök is elérhetők, mint a programozás alapjait tanító Cubetto robotok, vagy a kiterjesztett valóságot használó, olvasásnépszerűsítő alkalmazások (pl. BlinkBook). Különösen inspiráló volt az a felhasználók bevonásával létrehozott szobabicikli, amelyet Scratch programnyelvvel kötöttek össze számítógépes játékokkal, így a mozgás a digitális élmény vezérlőjévé vált. A technológia a könyvtárban a passzív fogyasztás helyett az aktív részvétel és a kreatív tanulás katalizátora lehet. A párizsi modell sikerének kulcsa a központosított háttértámogatás és a decentralizált szakmai autonómia intelligens egyensúlya. A Bureau des Bibliothèques et de la Lecture (a párizsi városi könyvtárügy központja) egyfajta ellátórendszerként működik, amely leveszi a terhet az egyes fiókkönyvtárak válláról. Itt történik a központi dokumentumfeldolgozás, az informatikai eszközök beszerzése és kölcsönzése, valamint az egyéges arculati elemek (pl. szakjelölők) elkészítése.

Ez az erős központi háttér teszi lehetővé, hogy az egyes könyvtárak a saját közösségi igényeire fókuszálva alakítsák ki egyedi profiljukat. A csendes, elmélyült munkát támogató és a nyüzsgő, társadalmi kérdésekkel foglalkozó könyvtárak tökéletesen megférnek egymás mellett a hálózatban. A havi rendszerességgel, közel 100 fős közös értekezlet, ahol a hálózat a városi fenntartó pénzügyi vezetőivel tárgyal a költségvetésről, jól mutatja a rendszer transzparens és participatív működését. Egy ilyen értekezleten mi magunk is részt vehettünk. Egy jól szervezett központi ellátórendszer nemhogy nem csorbitja, hanem éppen felszabadítja a helyi intézményekben rejlő kreatív energiákat.

Tanulmányutunk tapasztalatai rávilágítottak arra, hogy a 21. századi könyvtár egy élő, sokszínű és alkalmazkodóképes intézményi hálózat. A siker kulcsa nem egyetlen, mindenhol alkalmazható recept, hanem a helyi közösség igényeire reflektáló, bátor és tudatos szakmai munka. A párizsi modell legfontosabb, a hazai gyakorlat számára is megszívlelendő tanulságai: a hagyományos és modern funkciók tudatos, egymást kiegészítő működtetése; a proaktív és inkluzív társadalmi szerepvállalás; a technológia célorientált, élmény- és hatékonyságnövelő alkalmazása; valamint egy olyan hálózati struktúra, amely központi támogatás révén biztosítja a helyi szintű szakmai szabadságot és innovációt.

**Domokos Judit, Héjja Balázs,
Komáromi-Raisz Borbála,
Nagy Andor, Polgár Zsuzsanna**





Fotók: Wikipedia

A Márai-program XII. fordulójáról

2025 az a szimfonikus rockzenekar, ami-
ben az epikus méretű színpadi műsort há-
tán vivő frontember a megingathatatlan
népszerűségű, karizmatikus Jókai Mór;
néhány igen komplex, morális konfliktu-
sokkal teli dalszövegüket pedig a basszus-
gitáros Márai Sándor írja. Természetes,
hogy Jókai születésének 200. évfordulóján
– bár az Országos Jókai Bicentenáriumi-
Bizottság mindeztidáig még nem adotta ki
összes művét újra – szükségszerűen min-
den róla kell, hogy szóljon; emellett Márai-
ról is illik megemlékezni 125. születésnap-
ján. Mindenképp szót érdemel az, hogy
több év kihagyás után újra elindult a Nem-
zeti Kulturális Alap könyvtámogatási fel-
hívása, a Márai Program.

A XII. forduló körülményeit (időpont,
könyvlista, könyvtárak) vizsgálva azt fi-
gyelhetjük meg, hogy ebben a kiírásban
megjelenik egy jó értelemben vett „ideo-
lógiai többlet”. Ugyanis a program foly-
tatásának épp a 125. évfordulón való be-
jelentése szimbolikus jelentőséggel is bír –
azt sugallhatja, hogy az általa támogatott
művek részesei egy Márai névvel fémjel-
zett, értékesnek tartott kulturális hagyó-
mánynak; egyúttal pedig a nemzeti ká-
nonban aktív alakítója is kíván lenni.
Valószínűsíthető, hogy a jövőbeni Márai-
listák összeállításánál egyre nagyobb
súlyval esnek latba ezek a szempontok.
A XII. forduló pályázati kiírásában az év-
fordulós szerzők (többek között Jókai és
Márai is) explicit prioritizálása már most
jelzi ezt a tendenciát, amely a nemzeti
irodalmi örökség egy meghatározott
vonulatának megerősítése felé mutat.

A program XI. és XII. fordulójának össze-
hasonlítása jól szemlélteti a stratégiai irá-
nyok változását. Míg a 2021-es XI. forduló

egy szűken célzott, szociálpolitikai és ok-
tatási célokat szolgáló beavatkozás volt,
addig a 2025-ös XII. forduló visszatér a
szélesebb körű kulturális misszióhoz, új,
emlékezetpolitikai hangsúlyokkal. A prog-
ram egyik erőssége lehet ez az adaptációs
lehetőség, ami egyúttal precedenst is te-
remt ahhoz, hogy évről évre a legaktuá-
libb stratégiai célokhoz igazítsák a fóku-
szát. Így például nehezen képzelhető el,
hogy a 2026. évi könyvlistában a friss iro-
dalmi Nobel-díjas Krasznahorkai László
ne szerepeljen a lehető legtöbb címmel –
ahogyan, nagyon helyesen, Kertész Imre
művei sem hiányozhatnak 23 éve egyetlen
közkönyvtárból sem.

Ha konkrét támogatási összegeket – nem
lényegtelen, hogy a keretösszeg is a dup-
lájára emelkedett – megvizsgáljuk, kiraj-
zolódik egy hierarchikus és sztenderdizált
finanszírozási struktúra, amely az intéz-
ményeket típusuk és feltételezett „hatókö-
rük” alapján kategorizálja; vélhetően azzal
a céllal, hogy ez a modell hatékony és át-
látható forráselosztást tesz lehetővé.
A legmagasabb támogatási összeget a ki-
emelt regionális központok, a vármegyei
hatókörű (illetve fővárosi) könyvtárak kap-
ják. Ezen könyvtárak gyakran módszertá-
ni és szolgáltató központként is funkció-
nálnak a vármegyéjükben található ki-
sebb könyvtárak számára, így a maga-
sabb támogatás indokolt a megnöveke-
dett felelősségi körük és nagyobb felhasználói bázisuk miatt.

Ezt követik jóval mérsékeltőbb összeggel
a kisebb-nagyobb települési könyvtárak –
azaz a helyi közösségek elsődleges kultu-
rális és információs központjai – támoga-
tásai, biztosítva a friss és minőségi olvas-
nivalóhoz való hozzáférést a városi la-

kosság számára. A legalacsonyabb támo-
gatási szintet elsősorban a szakkönyvtá-
rak foglalják el. A differenciálás kétségki-
vül arra utal, hogy a program elsődleges
fókuszra a széles közönséget kiszolgáló
közkönyvtári hálózaton van, míg a speciá-
lis gyűjtőkörrel rendelkező szakkönyvtá-
rakat kiegészítő jelleggel támogatja. Ez
a lépcsőzetes finanszírozási modell – bár
gondolhatnánk, de – nem önkényes.
A támogatási szintek közötti különbségek
olyan értékelési elvet tükröznek, amely fi-
gyelembe veszi az egyes könyvtártípusok
eltérő szerepét, felhasználói körének mére-
tét és regionális jelentőségét. Az egységes
összegek alkalmazása egyúttal egy méltá-
nyos és hatékony elosztási mechanizmus-
ra törekvést mutat.

A program XII. fordulójának egyik legin-
kább figyelemre méltó, talán legkidolgo-
zottabb eleme a határon túli magyar kö-
zösségek támogatása. A program nem
csupán egyedi könyvtárakat támogat
Romániában, Szerbiában, Ukrajnában,
Szlovákiában, Horvátországban, Szlové-
niában és Ausztriában, hanem egy ennél
jóval mélyebb, rendszerszintű beavatko-
zást is végrehajt, ugyanis a Kárpátaljai
Magyar Könyvtárosok Egyesülete és
a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok
Egyesülete 16 200 000 Ft összegű támo-
gatásban részesült. A szakmai egyesüle-
tek megerősítése kétségkívül jó irány,
hiszen ezek a szervezetek képesek közös
beszerzéseket koordinálni, érdekképvisé-
letet ellátni a helyi finanszírozásért, és
egy egységes szakmai közösséget építeni.

Nem lehet eleget hangsúlyozni: a közpon-
tilag, értékalapon összeállított „Márai-
lista” olyan művek beszerzését teszi lehe-
tővé, amelyek a szűkös helyi keretek és a

közvetlen olvasói igények (bestsellerek, népszerű műfajok) nyomása alatt esetleg háttérbe szorulnának. A program explicit célja az „értéket képviselő könyvek” eljuttatása az olvasókhoz, ami lehetőséget teremt a könyvtárak számára a gyűjtemény mélyítésére.

A XII. forduló listája mindezt alátámasztja, hiszen egyaránt megtalálhatók a magyar könyvpiac meghatározó, nagy kereskedelmi szereplői (például a Libri Kiadói Csoport tagjai, mint a Magvető, a Jelenkor és a Helikon, valamint a Kossuth Kiadó) és a kisebb, független, illetve tudományos profilú műhelyek (mint a Ráció, a Gondolat vagy a Kronosz Kiadó). Különösen jelentős a specializált, például gyermek- és ifjúsági irodalomra fókuszáló kiadók (Cerkabella, Pagony, Manó Könyvek) hangsúlyos jelenléte. Azonban a program egyik legfontosabb jellemzője a határon túli magyar kiadók széleskörű bevonása. A listán számos erdélyi kiadó (például az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Kriterion, a Bookart, a Gutenberg Books) szerepel jelentős számú címmel, ami alátámasztja a program Kárpát-medencei kulturális térben való gondolkodását.

A támogatott könyvcímek listája kiegyensúlyozott kínálatot nyújt, amely a könyvtárak legkülönbözőbb gyűjtőköri igényeit képes kiszolgálni, és hatékonyan szolgálja a program több célját egyszerre. A lista gerincét a nemzeti irodalmi kánon alapművei alkotják, amelyek elengedhetetlenek a „nemzeti kultúrkinccs megőrzése” szempontjából. Többek között az Akkord Kiadó vagy az Osiris Kiadó gondozásában megjelenő Petőfi Sándor, Jókai Mór, Arany János, Gárdonyi Géza vagy Vörösmarty Mihály művek biztosítják, hogy a kötelező és ajánlott olvasmányok, valamint a klasszikus életművek modern, hozzáférhető kiadásokban legyenek jelen a könyvtárak polcain. A kortárs magyar szépirodalomban sem marad le: a Magvető Kiadó, a Jelenkor Kiadó, a Kalligram vagy a Kortárs Kiadó kínálatában megtalálhatók a legelismertebb, kanonizált prózaírók (pl. Háy János, Darvasi László, Závada Pál, Tompa Andrea) és költők (pl. Tóth Krisztina, Kemény István, Lackfi János, Varró Dániel) művei, ezzel megvalósítva a „kortárs magyar szerzők támogatása és megismertetése” célkitűzést. A program kiemelt figyelmet fordít a jövő olvasóinak nevelésére, ami a gyermek- és ifjúsági könyvek magas arányában is megmutatkozik. A listán olyan, erre a területre specializálódott kiadók vannak jelen, mint a Pagony, a Cerkabella, a Manó Könyvek,

a Móra Kiadó vagy a Csimota. A kínálat a klasszikusoktól (pl. Fekete István: Tüskevár, Csukás István: Süsü, a sárkány) a legnépszerűbb kortárs szerzőkig (pl. Berg Judit: Rumini, Nógrádi Gergely: A Mirrén titka) terjed, biztosítva a minőségi és von-

„A program XII. fordulójának egyik leginkább figyelemre méltó, talán legkidolgozottabb eleme a határon túli magyar közösségek támogatása”

zó olvasmányokat a legfiatalabb korosztályok számára is. Az olvasáskultúra fejlesztéséhez azonban hozzátartozik a világirodalmi tájékozódás elősegítése is. A listán olyan kiadók, mint az Európa, az Atlantisz, a Geopen vagy a XXI. Század Kiadó révén számos klasszikus és kortárs világirodalmi mű fordítása is helyet kapott. Marcel Proust, Fjodor Dosztojevszkij, Albert Camus, George Orwell, Murakami Haruki vagy a legutóbbi Nobel-díjasok, Jon Fosse és Han Kang művei mind hozzájárulnak a könyvtárak állományának intellektuális gazdagításához. Mindemellent jelentős súllyal szerepelnek a különböző tudományterületek ismeretterjesztő munkái is. A történelem iránt érdeklődők az Erdélyi Szalon Kiadó, a Kronosz Kiadó vagy a HM Zrínyi Kiadó köteteiből válogathatnak. A természettudományokat a Corvina, a Typotex vagy a Gingko Kiadó képviseli. A művészetek iránt érdeklődők az MMA Kiadó, a pszichológia iránt fogékonyak pedig a Kulcslyuk Kiadó vagy a Harmat Kiadó könyveit találhatják meg a listán. Ez a sokszínűség lehetővé teszi, hogy a könyvtárak ne csak szórakoztató, hanem információs és tudásközvetítő funkciójukat is magas szinten láthassák el.

Ha komolyan vesszük azt, hogy a program egyaránt segítséget kíván nyújtani az íróknak, a kiadóknak, a könyvtáraknak és legfőképp az olvasóknak, úgy alapvető struktúra és célok megőrzése mellett érdemes lehet fontolóra venni – a jövőre nézvést – néhány további fejlesztési lehetőséget.

A digitális dimenzió erősítése: A könyvlista nyomtatott kötetekből áll. A további fordulókban érdemes lehet tudatosan növelni az elektronikus dokumentumok (hangoskönyvek, e-könyvek, stb.) arányát a listán. Ez segítené a változó olvasási szokásokhoz való alkalmazkodást, egyúttal közvetlenül is támogatná a könyvtárakat digitális szolgáltatásaik bővítésében és egy új, digitálisan orientált olvasói réteg megszólításában.

Tematikus fókuszok bevezetése: A program még célzottabbá válhatna, ha az egyes fordulókban – az általános kínálat fenntartása mellett – tematikus fókuszokat jelölne ki. Egy-egy év szólhatna például „a tudományos ismeretterjesztésről”, „a fiatal drámaírókról”, vagy egy-egy történelmi évfordulóhoz kapcsolódó irodalomról. Ez irányt mutathatna a kiadói nevezéseknek, fókuszaltabbá tehetné a kuratori munkát, és segítené a könyvtárakat a tematikus gyűjteményfejlesztésben és a kapcsolódó programok szervezésében.

Visszacsatolási mechanizmusok fejlesztése: A program hatásérésének finomítása érdekében javasolt egy olyan adatgyűjtési rendszer kiépítése, amely a kedvezményezett könyvtáraktól anonimizált, összesített adatokat gyűjt a Márai-program keretében beszerzett könyvek kölcsönzési statisztikáiról. Ez az adat felbecsülhetetlen értékű visszajelzést adna a kurátoroknak az olvasói preferenciákról és a különböző műfajok, szerzők valós könyvtári fogadtatásáról.

Összességében tehát a Márai Sándor Programot nem egyszerű kiadásként vagy szubvencióként, hanem egy hosszú távú, magas megtérülésű stratégiai befektetésként érdemes értékelni. A program egyszerre több területen teremt értéket: növeli a könyvtári gyűjtemények minőségét és relevanciáját, stabilizálja a kulturálisan értékes könyvek piacát, támogatja a magyar szerzők pályáját, és erősíti a nemzeti kulturális szövetet.

Rostás Norbert



Az Oktatási Hivatal friss statisztikái szerint a 2025/2026-os tanévben 236 hallgató kezdhetett meg szeptemberben tanulmányait az informatikus könyvtáros alapszakon (BA – Bachelor of Arts), míg 38 fő nyert felvételt a könyvtár- és információtudomány mesterszakra (MA – Master of Arts). E számok jól mutatják, hogy továbbra fennáll az érdeklődés a könyvtáros hivatás iránt, ugyanakkor felvetik a kérdést: vajon milyen tudásra, készségekre lesz szüksége a következő évtized könyvtáros nemzedékének? Milyennek látják a könyvtáros szakma jövőjét 2030-ban vagy 2035-ben – és hogyan lehet ma felkészíteni erre a hallgatókat?

A könyvtáros szakma óriási hagyományokra épül: Magyarországon 1949 óta képeznek könyvtárosokat a felsőoktatásban, Pécsen 2004 óta zajlik az informatikus könyvtáros képzés. E hagyomány azonban sosem jelentett mozdulatlanságot: a könyvtár világa mindig érzékenyen reagált a társadalmi, technológiai változásokra. Nem véletlen, hogy a könyvtárosképzés a digitális átálláshoz, az online tartalmak és az adatbázisok térnyeréséhez is képes volt igazodni. A gyorsan változó információs környezet kihívásaira és a mesterséges intelligencia megjelenésére is aktívan keresi a válaszokat.

Sokszor elhangzik a kérdés: lesz-e még szükség könyvtárosokra a jövőben? A válasz egyértelműen az, hogy igen, ugyanis a hiteles információ közvetítése, a tudás rendszerezése és közvetítése nélkülözhetetlen. A ChatGPT és más MI-eszközök korában talán még fontosabbá válik a szakemberek szerepe: segíteniük kell eligazodni a technológiák között, és támogatniuk kell a kritikus gondolkodást.

A következő évek, évtizedek könyvtárosainak így nem csupán technikai tudásra lesz szükségük, hanem erős humán készségekre is. A soft skill – a kommunikáció, az empátia, a csapatmunka és a problémamegoldás – felértékelődnek, mert a könyvtár nemcsak dokumentumok gyűjtőhelye, hanem közösségszervező és -formáló tér is. A hallgatókat ma arra kell felkészítenünk, hogy egyszerre legyenek technológiai újítók és emberközpontú szakemberek. Ugyanis egy jó könyvtáros egyszerre információs szakember, informatikus, pedagógus, pszichológus, rendezvényszervező, közösségi média menedzser, aki a tudását folyamatosan bővíti és adaptálja az éppen aktuális helyzethez.



Dr. Egervári Dóra

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet

A felsőfokú könyvtárosképzést 1949-ben egyetemünkön történt megalapítása óta megannyi tényező alakította. Az oktatás célja azonban mindvégig ugyanaz: olyan szakemberek képzése, akik az adott kor elvárásainak megfelelően képesek magas színvonalon működtetni és a diszciplína gyakorlatban hasznosítható elméleti eredményeivel fejleszteni is a könyvtári rendszert. Itt említhetjük meg azokat a már klasszikusnak számító és bizony fennmaradó képzéselemeket, amelyek a tartalomszolgáltatást, a kulturális örökség átörökítését, a közösségi, a szociális és az oktatási funkciókat támogatják. A kompetenciák terén a hangsúlyok időszakonként (és könyvtártípusonként) természetesen változnak, de nem hallgathatjuk el, hogy a szakma alacsony presztízse, valamint a szakjaink által nyújtott jól adaptálható és reziliens szaktudás miatt a végzett hallgatók nemcsak a könyvtárakban, hanem más szektorokban, így a versenyszférában is elhelyezkednek, amire reagálniuk kell a tanterveknek, például a pénzügyi ismeretek előtérbe kerülésével.

A mesterséges intelligencia, a robotika, a fenntarthatóság, a válságok kezelése gyökeresen megváltoztatja az oktatás és a szakma jövőjét. Az egyetemi képzésben – figyelembe véve többek között az IFLA trendjeit, programunkat félévről félévre korszerűsítve – stabil alapokat teremtünk a munkavégzéshez, legyen az gyakorlati vagy tudományos pálya. A nemzetköziesítés jegyében a hallgatók nemcsak részesei, hanem alakítói is a globális könyvtári jövőnek. A motivált élethosszig tartó tanulás alapkövetelmény, az önképzés mellett a továbbképzések, konferenciák stb. jelenthetik az évekkel, évtizedekkel későbbi, az egyetemi stúdiumokra építő ismeretkorszerűsítés lehetőségét. Multidiszciplináris szemléletű képzéseinkbe bevonjuk a hazai és a külföldi partnereink széles körét, ezzel is biztosítva a kollektív és proaktív gondolkodást.

További megoldások is szolgálják az időtálló képzés ügyét, zárásként egyet említünk: mesterszakos hallgatóink érdeklődési körüknek megfelelően, maguk választhatják ki a következő félévben elvégzendő kurzusaik egy részét. Bízunk a következő generációk előrelátásában.



Prof. Dr. Kiszl Péter

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Könyvtár- és Információtudományi Intézet

A jövőben szükséges tudásanyagra és készségekre jelentős hatással van a világunkban zajló ipari és kulturális forradalom. Az egész társadalomnak erősebb kritikai készségekkel, kreativitással, technológiai képességgel, magas digitális kompetenciákkal kell rendelkeznie, és ha hiszünk abban, hogy az erre való felkészítésben a könyvtárak aktív szerepet vállalhatnak a jövőben, akkor a könyvtárosképzésnek is nagy hangsúlyt kell erre fektetnie. A társadalmi változások negatívan hatnak a hallgatók kommunikációs képességeire, így ennek fejlesztése sokkal hangsúlyosabban jelenik meg képzésünkben, mint korábban. Hasonlóan hangsúlyos a kollaborációs képesség, hiszen ki kell alakítani a csoportmunkában történő munkavégzés készségét. Ezek az elmúlt években elindult folyamatok, de meg kell említeni a legújabb irányokat is, melyek alapján az „MI és a Big data”, azaz a mesterséges intelligenciával és nagymennyiségű adatokkal történő közös munka képességének kialakítására is tudatosan készülünk a képzés során.

A könyvtárak működése jelentősen át fog alakulni. Erősödni fog az alkotói terek és a közösségi, élményt adó és ugyanakkor fejlesztő programok szerepe. A felsőoktatási könyvtárakban a falak nélküli könyvtár megvalósulása, az online elérhető szolgáltatások spektrumának bővülése, és mindeközben a fizikai könyvtárhasználat növekedése várható; ahogy a tradicionális helységek mellett a projektszobák, az aktivitást biztosító terek könyvtárakba történő integrálódása is, a más országokban elindult folyamatok elterjedése révén (mint például Amerikai Egyesült Államok, Finnország, Ausztria, stb.).

Amíg az emberiség újabb és újabb adatokat termel, addig mindig szükség lesz könyvtáros szakemberekre, akik képesek ezekből az adathalmazokból értelmezhető és hasznos információt előállítani. Napjainkban az előállított adatok mennyisége már a zettabájt nagyságrendet érte el, ami 1 milliárd terabájtnak felel meg, így a jövőképe biztató.



Lengyel Dr. Molnár Tünde

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Informatikai Kar
Digitális Technológia Intézet

A mai könyvtárosképzés fényévekre van attól, mint amire a könyvtáros sztereotípiák utalnak. A szegedi képzésben két dologra figyelünk nagyon. Az egyik, hogy a könyvtár ma elsősorban dinamikus tudástár, olyan hely, amely a könyvekben tárolt tudáson kívül rengeteg digitális szolgáltatást is kínál. Ezek friss, naprakész tudáshoz juttatják azokat, akik megfelelően tudnak keresni és aztán jól tudják szűrni is a találatokat. A bennünket elárasztó információk nagyobb része téves vagy akár akarattal hamisított, s amíg nem vezetünk be új kapuőrsegeket, addig a helyzet csak egyre romlik majd. A könyvtárosok – de nyugodtan hívhatjuk tudásgazdáknak is őket – stabil, biztos eligazodása nélkülözhetetlen; kiemelt szerepük kellene, hogy legyen az információkezelésben, beleértve a digitális tanácsadó szerepet is. Ez nem fog változni akkor sem, ha MI-t használunk a keresésekhez, mert az emberi kontroll nélkülözhetetlen marad.

Legalább ilyen fontos a másik feladat, amire hallgatóinkat fölkelésztjük. A könyvtár közösségi tér is, és minél inkább áthelyeződik az életünk a digitális térbe, annál virtuálisabbá válnak a kapcsolataink. Számos kutatás igazolja, hogy ez a mentális betegségek nagyon gyors terjedéséhez vezet. A könyvtárosoknak éppen ezért nem pusztán fenntartaniuk kell a még meglévő közösségeket – könyvklubokat, gyerekfoglalkozásokat, író-olvasó találkozókat, irodalomterápiás köröket, helyismereti klubokat – hanem kezdeményezőnek kell lenniük abban, hogy társadalmi innovációként, jógyakorlatként minél vonzóbb, értéktelítettebb valódi közösségeket teremtsenek. Szegeden kifejezetten erre készítjük föl őket.

Azt reméljük, hogy mindkét szerepet elég fontosnak találják a döntéshozók is ahhoz, hogy a könyvtárosképzés keretszámai a későbbiekben is legalább ilyen szinten maradjanak.



Prof. Dr. Sándor Klára

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszék

Az elmúlt évek felvételi adatai biztató képet mutatnak: egyre többen választják az informatikus könyvtáros szakot – mind az alapképzésben, mind a mesterképzésben. Ez a növekvő érdeklődés nem csupán a digitális technológiák iránti vonzalmat tükrözi, hanem azt is, hogy átalakul a szakma jövőképe: a társadalom talán újra felfedezi, milyen sokrétű és változatos hivatás a könyvtárosság.

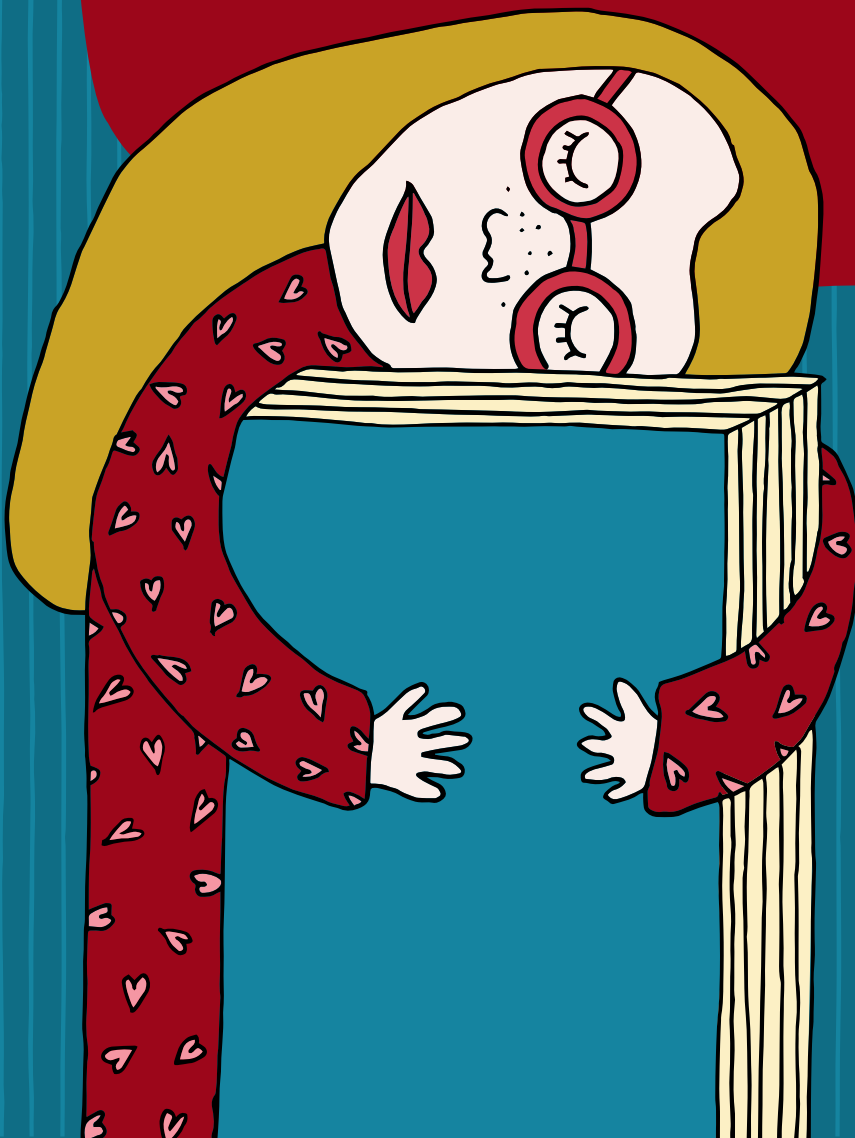
Debrecenben – a Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK) adta rugalmasságot kihasználva – különösen fontosnak tartjuk, hogy a digitális kompetenciák fejlesztése mellett megőrizzük a hagyományos szakmai tudás értékét, miközben tudatosan fejlesztjük a kommunikációs készségeket és a rendszerszintű gondolkodást. E készségek együtt teszik lehetővé, hogy a hallgatók korszerű, ugyanakkor emberközel szemlélettel lépjenek a pályára. A jövő könyvtárosának további fontos készsége a kritikus gondolkodás: az információk megbízhatóságának, eredetének és céljának értő elemzése. A mesterséges intelligencia térnyerése új lehetőségeket hoz, de egyben felelősséget is jelent. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy a hallgatók megtanulják az MI-eszközök tudatos és kritikus használatát – felismerve azok előnyeit, hátrányait, korlátait.

A modern könyvtár ma már felhasználóközpontú, digitálisan integrált, közösségi és tanulási tér, ahol a technológia és a humán értékek szorosan összekapcsolódnak. Nyitott, befogadó és inspiráló hely, amely támogatja az élethosszig tartó tanulást, a tudásmegosztást és a közösségépítést. Erre az összetett feladatra kell a hallgatóinkat felkészítenünk.

Véleményem szerint a közeljövőben a könyvtáros szakma minden eddiginél hangsúlyosabban fogja betölteni az ember és az információ közötti híd szerepét. A jól képzett könyvtáros technológiailag felkészült, de alapvetően emberközpontú szakember lesz: adatmenedzser, digitális mentor és közösségépítő, aki tudatosan és etikusan használja a legmodernebb technológiát. A klasszikus könyvtári értékek továbbra is megőrzik érvényüket, csak új formában jelennek meg a digitális térben.



Bujdosóné Dr. Dani Erzsébet
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Könyvtár- és Információtudományi Tanszék



Összeállította: Szüts Etele



Nevek, helyek, történetek

A családfakutatás és a helyismeret szerepe a könyvtárban

Sokak számára a családfa-, illetve a helyismereti kutatás elsősorban csupán érdekes hobbinak tűnik, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy e tevékenység egyszerre forráskritikai fegyelmet kívánó kutatómunka, identitásképző folyamat és közösségépítő gyakorlat egyszerre.

A könyvtárak – kiemelve ezen intézmények helyismereti gyűjteményeit – ideális keretet adhatnak ehhez: egyszerre biztosítanak hozzáférést az adott település múltjáról szóló dokumentumokhoz, szakképzett kollégái révén módszertani támpontot adhatnak a témában még járatlan kezdőknek, valamint találkozóhelyet azoknak, akik a családi vagy éppen a közös múlt felfedezésében értéket találnak.

A települések utcái, az épített környezet, az ott működő egyesületek, nem utolsósorban pedig a temetők fűzik össze az egyéni sorsokat a település történetével, bemutatva a „helyit és a helyet” egyaránt. A könyvtár ezért nem csupán „forrástár”, hanem értelmező közeg is lehet: itt találkozhat a családi emlékezet, a helyi múlt és a kutatás módszertana.

Tudományos-szakmai szinten a családtörténetek mikrohistoriái adalékokat kínálnak a társadalomtörténet, a gazdaságtörténet vagy akár a néprajz számára, így minden település tekintetében és elvégezhető „mélyfúrások” igen izgalmas információkkal szolgálnak a ma ott élő közösség számára.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Soroksári Könyvtár Petőfi 200 Emlékkönyvtárában már a 2023-as felújítást követően igyekeztünk nagy hangsúlyt fektetni a

helyismereti gyűjtemény frissítésére, bővítésére egyaránt, hiszen itt már az 1980-as években jelentős és sikeres helytörténeti kutatás és dokumentumgyűjtés folyt, az akkor itt dolgozó lelkiismeretes és jól képzett könyvtárosoknak hála.

Már igen korán megmutatkozott az egyéni élettörténetek felderítése iránti vágy, hiszen a török hódoltság utáni korszakban, az 1720-as évek során németföldről e területre telepített lakosság számára az eredet és a sváb identitás, a hagyományok megismerése és megőrzése mindig is nagyon fontos feladat volt. A történelmi események okai, objektív értelmezésük,

„A helyismereti könyvtárosok szerepe és képzése a fentiek fényében kulcsfontosságú: ismerniük kell a nagy platformok működését, az egyes adatbázisok erősségeit és korlátait, a forráskritika gyakorlatát”

az egyéni sorsok és élettörténetek pontos információi sok esetben már csak a levéltári és könyvtári, illetve digitális adatbázisokban elérhető dokumentumok alapos vizsgálatával válnak visszafejthetővé és értelmezhetővé a leszármazottak számára. Az e témában hozzánk érkezők részére szakszerű és hatékony segítséget kívánunk nyújtani.

A vizuális dokumentumok – korabeli fotók, műtermi képek, plakátok, térképek, képeslapok is – különleges értéket hordoznak. Ezek gyűjtése és tartalmi feltárása révén indult meg könyvtárunkban is egy friss kutatási folyamat, amelynek első lépcsőjeként a településen alkotó és élő egykori századfordulós fényképészek – Borsy Béla, Gerber Oszkár, Temler Árpád – munkáin keresztül igyekeztünk megismerni a település és az itt élő emberek történetét. E kutatási szál pedig tovább vezetett az egykor Soroksáron élt zsidóság történetének megírásához, temetőjének adatoláshoz, amely téma iránt az itt élő közösség élénken érdeklődik, így számos könyvtári esemény kiindulópontjává is vált, a kutatási anyagot pedig elérhetővé tettük több hazai és külföldi intézmény digitális gyűjteménye számára is.

Egy fotó hátoldalán található ceruzás felirat, a fényképész műterem bélyegzője, a viselet, a katonai egyenruhán látható jelvények, vagy a háttérben feltűnő utcatábla mind-mind segítségünkre voltak. Ezen kutatási alapot szétszálazva, a korabeli sajtó anyagait is felhasználva – melyek a könyvtári adatbázisokon keresztül könnyen hozzáférhetőek olvasóink számára – segítünk megírni az egyéni családtörténeteket és ezzel együtt a közösség múltját is. Szerencsére egyre



„A családfakutatás személyes önazonosság-keresés, közösségi emlékezetmunka és forráskritikai-tudományos gyakorlat egyidőben”

több az érdeklődő, határon innen és országhatáron túl egyaránt. Szoros és jó együttműködést alakítottunk ki a területben lévő helytörténeti gyűjteménnyel, a helyismeret szempontjából fontos dokumentumokat őrző és gyűjtő körökkel egyaránt.

A digitális platformok, adatbázisok ma már a kutatás elengedhetetlen részei, ugyanakkor ezek használata sokak számára még szokatlan. A könyvtárak ezen a téren is kulcsszerepet vállalhatnak módszertani útmutatókkal, forráskritikai workshopokkal és hivatkozási segédletek elkészítésével.

Fontos tudni, hogy a történeti háttér ismerete a siker egyik feltétele. A határváltozások, közigazgatási átszervezések, felekezeti viszonyok, névváltoztatási hullámok és törvényi változások mind kiemelt jelentőséggel bírnak ezen a téren. Az érdeklődőknek ezért érdemes párhuzamosan olvasnia helyi sajtóanyagokat, napi- és hetilapokat, útleírásokat, városmonográfiákat, iskolai értesítőket, ipar- és céhtörténeteket. A könyvtári helyismereti gyűjtemény – lehetőségeihez képest – éppen ezt biztosítja: a gyűjteményben található fényképfelvételek, térképek, kéziratok, könyvek és egyéb kiadványok is, szerencsés esetben hang- és videófelvételek is. Mindezek hasznos kiegészítői a digitális adatbázisok.

A könyvtárlátogatók konkrét nyeresége kézzelfogható: a könyvtárban megtanulhatják a dokumentumok szakszerű értelmezését, az adatbázisok használatát, és hozzáférnek helyi forrásokhoz, emellett a könyvtári munkatársak – különösen a helyismereti könyvtárosok – személyre szabott tanácsot is adhatnak az olvasók számára. A látogatók így nemcsak adatokat és információkat kaphatnak saját felmenőik múltjáról, településen betöltött szerepükről, hanem kutatói kompetenciákat is.

A helyismereti könyvtárosok szerepe és képzése a fentiek fényében kulcsfontosságú: ismerniük kell a nagy platformok működését, az egyes adatbázisok erősségeit és korlátait, a forráskritika gyakorlatát. Tájékozottságuk túlmutat a könyvtári kereteken is: művészet- és művelődéstörténeti ismeretekkel, történelmi tudással, levéltári ismeretekkel egyaránt rendelkeznek. Fel tudják hívni az érdeklődők figyelmét a történeti kontextusokra, amelyek meghatározzák, hol érdemes egy-egy információ után kutatni, ezzel kapcsolatos szakirodalmat javasolhatnak. Emellett képesnek kell lenniük közösségi projekteket szervezni, egy asztalhoz ültetve a szakértőket és az érdeklődőket. A témával hivatásszerűen foglalkozó kutatók számára pedig teret enged: bemutatgatják eredményeiket, és ezen események értékes kérdésfelve-



tések helyszínei is lehetnek. A könyvtári szakember így egyszerre kurátor, oktató, adatközvetítő és közösségszervező.

A családfakutatás személyes önazonosság-keresés, közösségi emlékezetmunka és forráskritikai-tudományos gyakorlat egyidőben. A helyismereti könyvtárosok tájékozottsága kulcsszereplővé teszi őket a lokális múlt feltárásában: hidat képeznek a laikus érdeklődők és a professzionális kutatók között, és olyan közösségi platformot teremtenek, ahol a családtörténetek a település nagyobb narratívájába illeszkednek. A könyvtár így nemcsak őrzi, hanem újra is rendezi a közös emlékezetet: elősegíti a helytörténeti kutatásokat, erősíti a közösségi kötelékeket egyaránt és mindeközben ismeretátadási feladatot is vállal, és az így szerzett ismereteket és tudást olvasóink tovább is adhatnak a következő generáció számára.

Szabó Andrea



Alfától omégáig

Papp Tibor, az úttörő

Papp Tibor, a magyar avantgárd az 1960-as évektől felvirágzó új hullámnak, reneszánszának kulcsfigurája elsősorban Párizsban, majd az 1990-es évektől Párizs és Budapest közt ingázva alkotott. 2018-ban hunyt el, így a ChatGPT divatját már nem érthette meg. A ChatGPT prototípusát 2022-ben mutatták be; és az utóbbi egy-két évben kezdtek a nagy nyelvi modellek mindennapi online szolgáltatásokká válni, melyeket a kutatás mellett szórakoztató és alkotó tevékenységekhez is egyre inkább igénybe veszünk. A mesterséges intelligencia nem új tudományos eredmény, de mostanában vált a napi rutin részévé, átforgatva kultúrafogyasztási és alkotói szokásainkat is.

Beszélgetünk a géppel – szak kifejezéssel megfogalmazva: promptolunk –, elmeséljük neki az álmainkat, fantáziáinkat, írói ötleteinket, amelyeket a megszemélyesített informatikai szolgáltatás továbbcső, s ebből akár mesék, versek, képi illusztrációk, vagy forgatókönyv-vázlatok is kibontakozhatnak. A lineárisan olvasott könyvnek észrevétlenül jelenik meg egy rivalása egy elektronikus szerepjáték köntösében: a nyelvi modellel való párbeszéd egy kreatív írói és egyben olvasói élmény forrása.

A párizsi Magyar Műhely folyóirat szerkesztője, az önfeladten játékos és ugyanakkor a költői profiljához szigorú minőségelvűséggel ragaszkodó Papp Tibor a mesterséges intelligencia nélkül, a költői alkotás és az algoritmikus gondolkodás összeolvasztásával lett a számítógépes irodalom egyik úttörője. 1989-ben a világ első számítógépen működő irodalmi folyóirata, az Alire alapító szerkesztője, 1994-

ben pedig megjelentette az első magyar automatikus versgenerátort, a Disztichon Alfát.

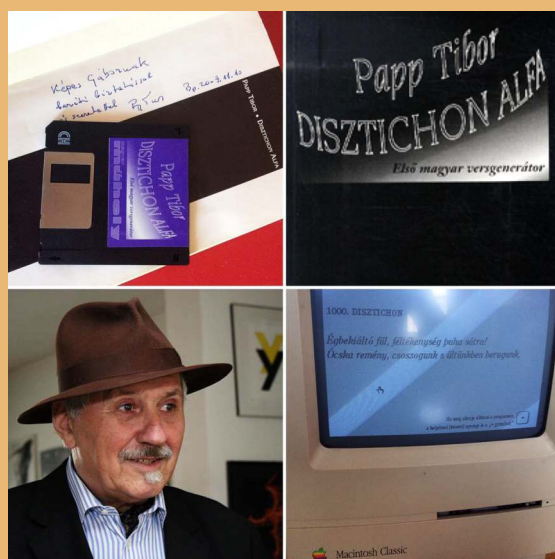
Jól ismerte a kombinatorikus irodalmi kísérletek több évszázados és a számítógépes irodalmi kísérletek több évtizedes előzményeit, mérföldköveit, de valami egészen újat tudott létrehozni.

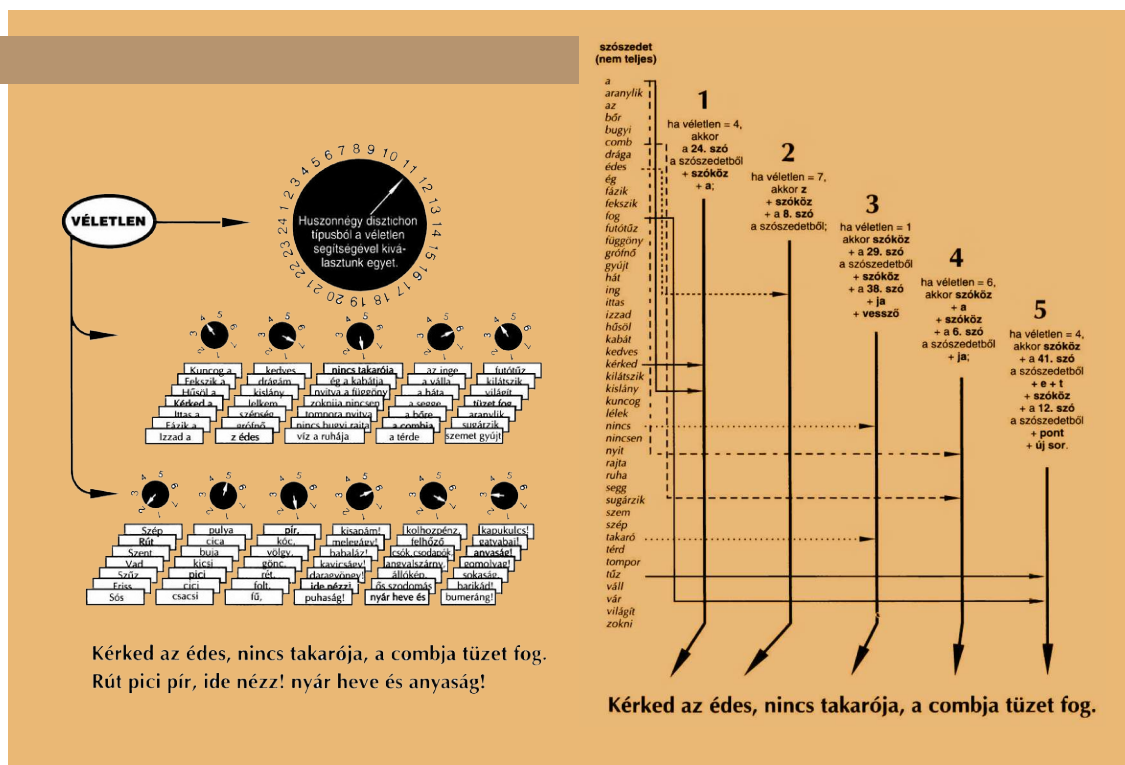
A mikroszámítógépek tömegessé válása tette lehetővé, hogy számítógéphez jusson. Először az aprócska – eredeti kiépítésében mindössze 1 kilobájt RAM memóriájú – ZX81-en, majd az Amstrad, később pedig az Apple Macintosh számítógépeken kódolt. Ezek a gépek lettek az eszközei, melyekkel minőségileg másként alkotott, mint a korszak többi költője a tollal vagy az írógéppel. A képversekre, hangversekre, szerzői performanszokra is nyitott, a tipográfiát, sőt a nyomdai eljárásokat is

behatóan ismerő mester nem elégedett meg csupán a vizuális játékokkal.

„Számítógépen készült irodalmi mű akkor és csak akkor igazolja számítógépes mivoltát, a művön belül a nyelv és az informatika végzetes egymásra utaltságát, ha szerkezeti felépítésében legalább egy olyan alkotó elem található, amelyet nem lehet sehogyan másképpen és sehol máshol, csak számítógéppel létrehozni. (...) Az utánozhatatlan funkciókat nem a látványban, nem a külsőségben, hanem a mögöttes tar-tományban csíphetjük fölön: a mű szerkezetének modellálható sejtjeiben. Rögtön meg is nevezem őket: elsőnek a legegyszerűbbet, a kombinatorikát, másodikként a véletlent s végül a párbeszédet” – írta a számítógépes irodalomról szóló alapvetésében (Papp Tibor: Műszá- val vagy múzsá nélkül?, Irodalom számí- tógépen, Balassi Kiadó, 1992, p. 167).

„Írói kreativitása jó példa lehet számunkra, hogy az informatikai tudásokkal maradandó értékek hozhatóak létre. A műveltséget, olvasottságot, írói tehetséget és ezzel az elérendő célt az ember hozza a rendszerbe: ezt nem lehet »megspórolni«”





Testet öltött szavak című monográfiáját, amely a Magyar Műhely Kiadónál, 2012-ben jelent meg.)

Ő volt a kurátori szerkesztő, aki nemcsak kiválasztotta a metrumot, a permutációt, a tipográfiai rendet, de aki gondozta a kész anyag reprezentációját. Ő alkotta meg a Disztichon Alfa csak rá jellemző, zseniális szóadatbázisát: hogy a kötött formájú verssor mondat szerkezetének melyik eleme milyen szavakkal tölthető fel. Papp Tibor nagyon szigorú és átgondolt kereteket adott meg és programozott le, átlátható szabályrendszerrel. Az általa előre leírt szabály tartotta egyben az esztétikát, a zárt szöveket, a maga által gondozott korpusz kontrollált, minőségi hangot eredményezett.

Így lett a költő egyben programozó is, de csak a költészet kedvéért: „(...) a számítógéppel létrehozott alkotásoknak számomra egyetlen kritériuma van, mégpedig az, hogy irodalmilag mennyire pertinensek (helyénvalóak – a szerk.), ebből viszont egyenesen következik az, hogy másodrendű problémának tartom magát a programot, vagyis azt, hogy a mű milyen komplikált vagy mennyire egyszerű programozással készült”.

A *Disztichon Alfa* lenyűgöző lett. Egy 3,5-os mikroflopilemezen jelentette meg magát a programot – azaz a művet –, melyhez egyfajta mellékletként egy vékonyka könyv járt, részben a mű leírása és egyfajta felhasználói kézikönyve, részben pedig néhány, idézetként „kimerevített” disztichon. A program ugyanis, bekapcsolása után, rendületlenül írja a tökéletesen szabályos időmértékes (egy hexameterből és egy pentameterből álló) verseket, sok humorral, pajzánssággal, hazafiassággal – pontosan azokkal a hangsúlyokkal, amelyek a szerzőre, magára Papp Tiborra oly jellemzőek.

„A generált versek 1) nyelvileg hibátlanok, 2) értelmesek, 3) tökéletesen kielégítik a disztichon formai ismérveit. A szerző reméli, hogy eme nyelvi és verstani adottságok kielégítésén túl a versek esztétikai élvezetet nyújtanak, annak ellenére, hogy a forma deákos, a szöveg viszont avant-

gárd. Olyan élvezetet, amelyet az olvasó mai versek olvasán érez, olyat, amelyet mai versektől elvár” – írta a mester a bevezetésben (Papp Tibor: *Disztichon Alfa*, Magyar Műhely Kiadó, 1994, p. 7).

A *Disztichon Alfa* egyetlen mű, még ha a futtatása során azt az érzetet kelti is, hogy szinte végtelen. Ha ki akarnánk nyomtatni és eltárolni az egészét, az Országos Széchényi Könyvtár impozáns raktári kapacitása eltörpülne a feladat nagyságához képest, mert a mű tizenhatbillió disztichonja hozzávetőleg hatmilliárd(!) verseskönyv anyagát tenné ki: „A képernyőn megjelenő disztichonok nagy részét én, a szerző, sem fogom soha látni. Ennek ellenére a *Disztichon Alfa* versgenerátor által életre keltett szövegek mindegyikéhez közöm van, a látatlanokhoz is, mert elidegeníthetetlenek tőlem: alkotójuk vagyok. Az olvasónak viszont külön fölhi-vom a figyelmét arra, hogy azt a disztichont, amit ő olvas a képernyőn, soha senki más nem fogja sem látni, sem olvasni.” (uo. p. 12-13.)

Amikor Papp Tibor létrehozta számítógépes irodalmi műveit, mindig maga alkotta meg a programot, azaz a szabályok és a költői játék összességét. (A híres *Disztichon Alfa* mellett más generált, dinamikus, vizuális, sőt audiovizuális költeményeket is alkotott, mint a *Hinta-palinta* – elemzésükhöz lásd Kelemen Erzsébet

A mai mesterséges intelligencia korában, mi promptban állítjuk be a korlátokat és a gép utólag igazodik. Nagyon tág, vegyes tudáskészletről, egy „fekete doboz” szerű, óriási statisztikai modell anyagából kell iterációval, próbálgatással valami élvezhető létrehozunk, a nagy szabadságból kell pontosságot faragni. Legtöbbször mégis úgy alkotunk, mintha – zenei példával – valamiféle „jam session” alkotnánk a géppel közösen.

Papp Tibor szabályokból építkező költészetet hozott létre, ahol a generátor minden kimenete (és a kimenetek összessége) az ő szerzői műve. A ChatGPT-vel dolgozva a keret mi adjuk és az AI variál: a jog az emberi alkotót tekinti szerzőnek, mert az AI-output önmagában közkinccs.

Papp Tibor írói kreativitása jó példa lehet számunkra, hogy az informatikai tudásokkal maradandó értékek hozhatóak létre. A műveltséget, olvasottságot, írói tehetséget és ezzel az elérendő célt az ember hozza a rendszerbe: ezt nem lehet „megspórolni”.

Képes Gábor



Bródy DigiLabor

Mágnesszalagról
a gyűjteménybe

Találkozott már azzal a problémával, hogy egy családi videót, egy régi emléket vissza akart nézni, hallgatni, és nem volt hozzá eszköze? Ezek halmozottan igazak egy helyi TV csatorna régi elfeledett műsoraira, amiket évtizedekkel ezelőtt sugároztak a tévékészülékeink, hogy szórakoztassanak és információt osszanak meg a velünk.

A hazai helyismereti gyűjtemények mindegyikére elmondható, amit az egri Bródy Sándor Könyvtár Helyismereti Gyűjteményének a szakemberei vállalnak: az elsődleges cél a helyi és regionális értékek feltárása, megőrzése és közlése. A feladat ellátása a helyismereti gyűjtemények számára állandó megújulást, technológiai kihívást jelent. Alkalmazkodnunk kell a változó felhasználói igényekhez úgy, hogy szigorúan betartjuk a könyvtári szabványokat. Az IFLA-közölte aktuális trendeket szem előtt tartjuk, és még a könyvtárunk integrált rendszerének a sajátosságaihoz is alkalmazkodunk.

A Bródy Sándor Könyvtár az elmúlt években szembesült azzal, hogy az elavult adattárolókkal együtt, hogyan tűntek el a kompatibilis eszközök. Azok az eszközök, amelyek pár éve, évtizede még az otthonaink mindennapi használati tárgyai voltak, mára különlegesnek tekinthetők. Az 1990-es évben egy VHS-kazetta lejátszása nem jelentett gondot, mára egy DVD lejátszása is gondolkodoba ejt bennünket, hiszen a laptopjainkból is száműzték az optikai meghajtót. Az előbb említett adathordozók, nem a média által preferált formátumokat jelentik, amelyekkel a könyvtár-

runk szembe találta magát. Hiszen a Betcam, az S-VHS vagy a U-matic még évtizedekkel ezelőtt is csak a stúdiótechnikában jártas felhasználók figyelmét keltette fel, és nem a könyvtárosokét.

Helyismereti Gyűjteményünk is szembesül az erőforrások hiányával, amely nem tud lépést tartani a regionális kapcsolattal rendelkező hatalmas mennyiségű adathalmazzal. A tartalmi sokszínűség, a megjelenési formák, a felgyorsult és sok esetben rendszertelen publikációs időpontok mind-mind kreatív megközelítést igényelnek. Hiszen az információk sokasága, akár vármegyei szinten is elképesztő mennyiséget ölt, ezek percről-percre termelődnek, mind az interneten, mind a nyomtatott médiumok piacán. A helyismereti szempontok szerint zajló sajtófigyelés szinte zökkenőmentes, és a munkafolyamatban intézményünk legtöbb dolgozója részt vállal.

**„A Bródy DigiLabor
célja az audiovizuális
anyagok digitalizálása,
könyvtárunk és
a lakosság számára”**



Ez a jól bevált séma, ami a nyomtatott dokumentumoknál kiválóan alkalmazható, nem átültethető a helyi médiumok mindegyikére, hiszen egy televíziós műsor más megközelítést igényel és más technológiát. Különösen igaz ez az audiovizuális archív adatok feldolgozására és publikálására. Mit kezdhet egy könyvtár több ezer adathordozóval? Hol lehet beszerezni kompatibilis lejátszót? Hogyan lehet betekinteni egy-egy mágnesszalag tartalmába? Mivel lehet digitalizálni ezeket az adathordozókat? És még sok kérdés került előtérbe, amikor kezdetét vette a TV Eger archív adatainak feldolgozása.

“Kihívás megoldása kreativitással”.

A letűnt technológiák adathordozóinak lejátszása egy igazi időutazással kezdődött és ez az utazás még napjainkban is tart. Az “analóg kor” adathordozói, a mai értelemben vett modern PC-k (személyi számítógépek) és a digitális csatlakozók előtti eszközök letűnt kora. Nem léteztek ekkor még Plug and Play eszközök, amik segítik a felhasználót a számítógéphez csatlakoztatott eszközök automatikus felismerésében. Nem volt még USB-port és -eszköz, amin keresztül manapság különböző eszközök csatlakoztathatók. Az adatok tárolásakor pedig leggyakrabban mágnesszalagot használtak a TV-műsorok rögzítésére. Vagyis szembesültünk azzal a kihívással: ha digitalizálni szeretnénk a Média Eger által ránk bízott 8300 darab adathordozót, akkor első lépésben egy digitalizációs labort kell létrehozunk.

A Bródy DigiLabor célja az audiovizuális anyagok digitalizálása, könyvtárunk és a lakosság számára. A feladat a felsorolt buktatók tudatában komoly vállalkásnak bizonyult, de úgy tűnik teljesíthető. Nagy szerepe volt a kezdeti lépéseknél az Agria Média koros eszközparkjának és a értékes tudást átadó kollégáinak. A számukra elavult és értéktelen eszközök újra életre keltek a könyvtárunkban, s újra munkába állhattak a digitalizálás során. Ezzel az eszközparkkal kezdtük el a digitalizálást, a napjainkban ismeretlennek számító eltűnt formátumok rengetegében.



Megjelentek a formátumban zárt, régi egri tévéműsorok a számítógépünk monitorán, ami közeli történelmünk, az ezredforduló előtti évtizedek mindennapjaiban engedett bepillantást. Ismert egri arcok, események és történetek elevenedtek meg, mozgóképek formájában hanggal, népszerű helyszíneken, de egy másféle érték- és kultúrkörnyezetben. Az “iconic turn” vagyis a vizuális fordulat tetten érhető a kópiákon keresztül, a képi értékek más információt

képesek hordozni egy aprócska cikkel szemben a helyi hírlapból, amely ugyanazt a történetet igyekszik megosztani velünk.

A digitalizálás során az analóg adathordozóról virtuális térbe költözik a tévéműsor, de ezzel a célját nem érte el a könyvtár. A videóállománnyal csak egy újabb fájl keletkezik, nem tartalmaz a fájl tartalmáról információt. És itt kezdődik a helyismereti könyvtáros fontos feladata, értékekkel látja el az “értékes” állományokat. A fájlokhoz tartozó metaadatok plusz adatokat kapnak, segítségével az objektumok értelmezhető információkat mondanak el magukról. Így válnak közkinccsé a kazettában, furcsa tokokban és szalagokon tárolt jelek. A felhasználó pedig visszakeresheti egy kedves ismerős interjút, egy 1989-es szilveszteri műsort, vagy egy izgalmas pillanatot az adott korszakra jellemző bájjal és hangulattal.

A labor szolgáltatása azóta folyamatosan bővül és népszerű lakossági szolgáltatássá nőtte ki magát, ami nem melléleg profitot termel könyvtárunknak. De ez a nyereség elenyésző azzal szemben, ahogy a “megrendelő” visszakap egy-egy emléket élete számára fontos pillanataiból.

Vas Gábor Tamás





KönyvKlub

A nagy könyves kihívás

Figyelem, könyvtárak rejtett Hősei és a betűk birodalmának Őrzői! A Könyvklub tárt karokkal, – vagyis gondosan katalogizált polcokkal – vár Benneteket! Ebben a társasjátékban nem csupán olvasunk, hanem igazi könyvtárosi precizitással válogatjuk és rendezzük olvasmányainkat könyvespolcainkon. Teremtsünk rendet szín, méret, műfaj vagy éppen szerző szerint, hogy a legtöbb pontot zsebelhessük be! Vajon ki lesz az, aki a legszakszerűbben rendezi be a polcait? Készüljetek, tárjátok fel a könyvek sokszínűségét, taktikázzatok okosan és bizonyítsátok be, hogy a könyvek világában a rend a legfőbb erény! A Könyvklub megnyitja kapuit, – foglaljatok helyet és kezdődjön a játék! – szól a bevezetője annak a könyvtári társasjátéknak, mely megidézi a könyvtár hangulatát, valamint a játék alapjait is lefekteti.

KönyvKlub

A nagy könyves kihívás című társasjáték nem csupán egy egyszerű játék, hanem egy olyan projekt, amelyet a kreativitás, a csapatmunka és a könyvek iránti szeretet inspirált. A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban működő Társasjáték Klub, valamint új szolgáltatásunk, a *TársasTéka* inspirálta innovációs munkacsoportunkat, hogy létrehozzunk egy olyan társasjátékot, amely ötvözi a könyvek világát a társasjátékok interaktív élményével.

A KönyvKlub ötlete 2024 márciusában született meg egy munkacsoporti megbeszélés alkalmával, Takács Adrienn munkatársunk kezdeményezését támogatták Kocsis Tamás és Németh Anikó kollégák, hozzájuk csatlakozott Deák Klaudia, a Deák Dekor Makerspace Műhely vezetője és Horváth Lili, marketing szakember, 2025 júniusától Budai Zsófia és Szekér Ármin is erősíti a csoportot, ami igazi kreatív munkát eredményezett.

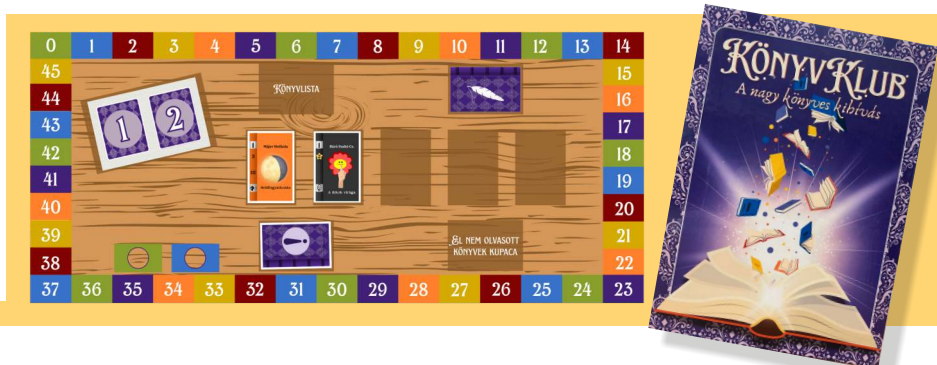
Az ötlettől a prototípusig

A játék tervezésénél abban voltunk biztosak, hogy a témája mindenképpen kapcsolódjon a könyvtárhoz, a könyvekhez, valamint az olvasókhoz; olyan elemeket kellett beemelnünk, amelyekkel minden nap találkozhatunk. Mivel a világ, amelyben el akartuk helyezni a játékot adott volt, ezért a mechanikát, a szabályrendszert és a játék kinézetét ehhez kellett illeszteni, ez okozta a legnagyobb nehézséget. Így született meg az az ötlet, hogy a játékosok célja, hogy egy könyvklub tagjaként, megtöltsék – lehetőleg minél magasabb pontszámmal – a saját könyvespolcukat. Szín,

szerző, műfaj és méret alapján lehet könyveket gyűjteni, miközben olvasási élményeket szereznek. A társasjátékban híres szerzők művei, szereplői jelennek meg, humoros formában, így a könyvklub tagjai begyűjthetik polcaikra többek között Caasi Vomisa, Stephen Prince, Májer Stefánia vagy Mixát Ádám ismert köteteit is.

Életre kel a KönyvKlub

A játékszabályok megalkotása és próbajátékok tesztelése után elkezdett körvonalazódni, hogy hogyan nézzen ki a játék, így a lapok és egyéb elemek megtervezése következett. Összesen 162 egyedileg, kézzel



„A könyvek és az olvasás iránti szeretetet egy modern és innovatív módszerrel népszerűsíthetjük szélesebb körben”



A társasfejlesztő csoport.

Hátsó sor balról jobbra:
Kocsis Tamás,
Márton Éva,
Szekér Ármin

Első sor balról jobbra:
Takács Adrienn,
Németh Anikó,
Budai Zsófia

rajzolt kártya készült a társasjátékhoz, ezekkel egyidejűleg pedig a karakterek és a játékszabály megtervezése is zajlott. A grafikai elemek elkészítése után a könyvtárban működő Deák Dekor Makerspace Műhelye vette át a munkát, ahol a 3D nyomtató segítségével készültek el a játék elemei. A könyvtár köteteseti munkatársai pedig hatalmas találékonysággal keltették életre terveinket: a játék dobozát, a könyvespolcokat és a játéktáblát. A KönyvKlub társasjátékot 2024-ben az Országos Könyvtári Napok keretein belüli Könyves vasárnapon mutattuk be az érdeklődőknek. A résztvevők még egy tesztjátékon is részt vehettek, mely nagy sikert aratott. Még ugyanebben az évben lehetőségünk volt Magyarország legnagyobb, legszínesebb társasjátékos rendezvényén a Társasjátékok Ünnepe-n bemutatni a társasjátékot, ahol a fejlesztők termében kaphattunk helyet. A játék rengeteg tesztelőt és érdeklődőt vonzott magához az egész napos program során. Találkoztunk egy kiadó képviselőjével is, akinek szimpatikus volt, hogy könyvtári és könyves környezetben helyeztük el a társasjátékot, hiszen a piacon nem sok ilyen játék érhető el. A kiadó álláspontja is megerősített minket abban, hogy ez a társasjáték elsősorban nem a „piacra” készült, hanem olyan intézményekbe, ahol olyan használók tudják kipróbálni a társasjátékot, akik szívesen mélyülnek el a könyvek világában.

Fejlesztés és jövőbeli tervek

2025 elején a tesztelők véleménye és a Társasjátékok Ünnepe-n szerzett tapasztalatok alapján csiszoltuk és finomítottuk a játékot, hogy minél interaktívabb legyen. Izgalmas, újszerű elemekkel bővítettük, a doboz súlyát csökkentettük, átalakítottuk a könyvtartó polcokat, a játéktábla mére-

tét és formáját, valamint új kinézetet kaptott. Ekkor kezdtük el tudatosan kiépíteni a játék sajátos és egyedi arculatát. Így született meg a második, felújított és javított kiadás. Ebben a változatban sokkal több innovatív elemet építettünk, növekedett az eseménykártyák száma, itt már könyves barátokra is szert tehetünk, és ha nem vigyázunk eléggé, még büntetést is kaphatunk, ha véletlenül „lekávézzuk” a nálunk lévő könyveket.

A játékról

A KönyvKlub alapvetően egy szettgyűjtő játék, amelynek alapja, hogy több szempontot figyelembe véve kell a lehető legtöbb pontot elérnünk a játékban. Ezt a feladatot természetesen nehezítik a különböző váratlan események is. A könyveket a játékosok 4 „hónapig” gyűjthetik, 4 fordulón keresztül. A játék karaktereinek megalkotásakor és azok képességeik kitárlásakor a könyvtári életből inspirálódtunk, hogy a résztvevők jobban tudjanak kapcsolódni a bibliotéka különleges hangulatához. Így belebújhatunk az alábbi szereplők bőrébe:

Moly, a könyvklub vezetője: ő hívja össze a tagokat, találja ki a hónap olvasási témáját és vezeti a beszélgetést.

Deákné, a nyugdíjas: Deákné a könyvklub legidősebb tagja, aki korából adódóan kevesebbszer jut el a könyvtárba, viszont annál többet kölcsönöz, ha arra jár.

Márta, az exkönyvtáros: Aki egyszer könyvtáros volt, mindig az is marad. Az évek alatt tökélyre fejlesztett könyvtári rendet, a visszakereshetőség fontosságát és a tökéletesen álló sorok látványát nem lehet csak úgy elfelejteni. Márta azért lépett be a klubba, mert nem tud megenni olvasás nélkül. És ahogy gyarapodik a könyvgyűjteménye, ő folyton átrendezi, mert mindig tud egy jobb és helytakaré-

kosabb megoldást!

Levi, a diák: A könyvklub legifjabb tagja egy igazi kis bajkeverő, de mindent elnéz-neki, hisz a tagok nagy örömeire rengeteget olvas, és még a könyvklubba is eljár! Noha nem mindig sikerül végigolvasni vagy időben visszahozni a könyveket, neki ezt is elnézik.

Némo, az író: Eredetileg csak azért lépett be a könyvklubba, hogy rajongói számát gyarapítsa, de a versenyszellem miatt maradt. Célja, hogy ő legyen a klub legproduktívabb tagja. Még arra is képes, hogy a saját maga által írt könyveket is beleszámolja olvasási listájába.

A játék 3–5 fővel (12 éven felüli korosztály) játszható. A játékidő 1 óra, így családoknak is egy nagyszerű szórakozási lehetőség lehet.

A játék jövője

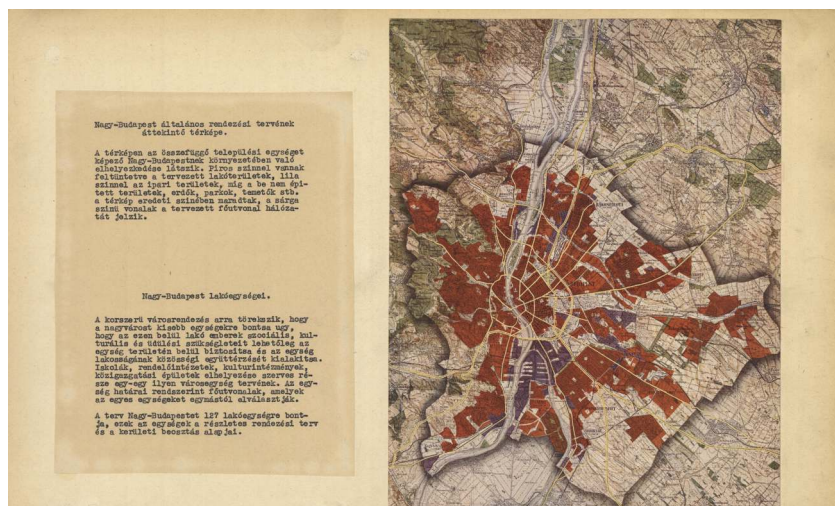
A játék célja, hogy eljusson minél több olvasóhoz. A tervek szerint a zalaegerszegi tagintézmények mindegyikében elérhető lesz legalább egy-egy példány, valamint a központi könyvtár TársasTéka kínálatát is bővítenénk vele. Szeretnénk folytatni a jövőben is a Zalaegerszegen működő Játssz Velünk! Társasjáték Egyesülettel a szoros együttműködést a játék szélesebb körű terjesztéséhez.

Hosszútávon arra törekszünk, hogy a játék ne csupán a mi vármegyénkben legyen elérhető, hanem valamennyi megyei könyvtárban hozzáférhető legyen, illetve workshopok keretében, szakmai napokon is bemutatathassuk az érdeklődő közönségnek is. Így a könyvek és az olvasás iránti szeretetet egy modern és innovatív módszerrel népszerűsíthetjük szélesebb körben.

Takács Adrienn

Budapest második egyesítése és egy betiltott dokumentum

Fotó: FSZEK



Nagy-Budapest rendezési terve a Budapest Gyűjteményben

Több évtizedes előkészítő munka után, 1950-ben hozták létre Nagy-Budapestet. Azt a közigazgatási keretet, melyben a város napjainkban is működik. Ennek során a főváros területe és lakossága is jelentős mértékben gyarapodott – joggal nevezhető ez az esemény Budapest második születésnapjának. 1950. január 1-jén 23 település lett Budapest része, mára többnyire külső kerületeit alkotják. Huszonhárom nagyon különböző település, például az önállótásra képes nagyváros, Újpest, a falusias jellegű Cinkota, a pezsgőgyártásáról világhírű Budafok, vagy a tudatosan tervezett polgári nyaralótelep: Mátyásföld.

A 75 éves évforduló apropóján mutatjuk be azt az egyedi dokumentumot, melyet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye őriz: Nagy-Budapest Általános Rendezési Tervét. A FSZEK fontosnak tartja, hogy a gyűjteményben őrzött várostörténeti források segítségével betekintést adjon az érdeklődőknek a második városegyesítés izgalmas és meghatározó időszakába.

Az évforduló kapcsán, számos esemény mellett, a Budapest Gyűjtemény közzé tett egy tematikus honlapot, egy virtuális kiállítást, melyen állományának válogatott anyagait mutatja be.

A honlapon megismerhetők a várossegysítéshez kapcsolódó alapidokumentumok, így a Nagy-Budapestet létrehozó törvény szövege, rendezési tervek, térképek és különböző, a város bővítésével kapcsolatos korábbi elképzelések. A virtuális kiállítás közelebb hozza a mai budapestiekhez a csatlakozó települések történeteit, társadalmi jellemzőit és helyi sajátosságait;

átfogó képet ad arról, hogyan alakultak ki ezek a városrészek, kik lakták őket, és milyen volt az ő mindennapi életük. Az oldalon összesen 330 digitalizált forrás érhető el – fotók, képeslapok, plakátok, hirdetések és korabeli újságcikkek válogatásai. Külön fejezetben 20 válogatott térkép is tanulmányozható, amelyek szemléletesen mutatják be, miként képzelték el Budapest határainak kiterjesztését a különböző tervezési időszakokban. A készítőik kiemelt szándéka volt, hogy ezek a dokumentumok és minden, ami a honlapon található, mindenki számára legyen letölthető és szabadon felhasználható.

A bemutatott dokumentumok közül kiemelkedő értékkel bír az 1948-as Általános Rendezési Terv, amelynek egyetlen teljes példányát, tkp. korrektúrázott kefelevonatát, – mely a térképmellékleteket is tartalmazza – a Budapest Gyűjtemény őrizi. A terv teljes egészében elérhető és letölthető a honlapról. Ez az egyedülálló dokumentum Preisich Gábor építész, a tervet készítő csoport vezetőjének ajándékaként került a könyvtárba.

Preisich Gábor (1909–1998) építész, urbanista, építészettörténész, a hazai modernista építészet meghatározója. 1933-ban alapította meg közös tervezőirodáját Vadász Mihállyal, akivel elsősorban modernista épületeket terveztek. Számos lakó- és bérház fűződik a nevükhöz, egyik legismertebb munkájuk a Bartók Béla úti Simplon (később Bartók) mozi épülete. Később Gerle Györggyel dolgozott együtt. 1945 után a Fővárosi Közmunkák Tanácsa alkalmazásában állt, fontos szerepet kapott a főváros újjáépítésének megtervezésében. A BUVÁTI főépítésze és városrendezési irodájának vezetője volt. Foglalkozott építész- és várostörténettel is, szá-

mos munkája mai napig a téma alapművének számít. Az általa tervezett épületek Budapest arculatának meghatározói.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa által kidolgozott elvekre épülő általános rendezési terv 1948 nyarára készült el, az Építéstudományi és Tervező Intézetben felállított tervezőcsapat munkájaként. A mintegy ötven oldalas rendezési terv ismerteti Nagy-Budapest létrehozásának célját, a területek felhasználási módját, a lakóövezetek beosztását, a közlekedés, a közművek kialakításának terveit.

A rendezési terv egy rövid kivonata megjelent az Új Építészet 1948/3. számában, de ezt követően a Városházán már javában dúló politikai harcok következtében, a kommunista párt megtiltotta a rendezési terv kinyomtatását. Egyetlen, a térképanyagot is tartalmazó teljes példánya a Budapest Gyűjteménybe került. (A térképmellékletek nélküli példányok megtalálhatók még a Fővárosi Levéltárban, és a Magyar Építészeti Múzeumban is.)

A pótolhatatlan dokumentum könyvtárba kerüléséről maga Preisich Gábor így ír: „A további tervezést leállították, a kiadvány (a terv teljes változata – K. B.) nem jelenhetett meg. Kefelevonatának egyetlen példányát beragasztottam egy nagy albumba, majd leadtam a Szabó Ervin Könyvtárnak.”

Kiss Borbála

BUDAVÁR
TÖRTÉNETE

Török kor (1526–1686)



A törökkori Buda napi öt akcséból

A Batthyány Lajos Alapítvány gondozásában megjelent kötet egy négy részesre tervezett sorozat második darabja. Egy olyan sorozaté, amelynek célja az, hogy az adott korszak avatott ismerőinek, kutatóinak segítségével dolgozza fel Budavár történetét a

kezdetektől egészen napjainkig. Budavár történetében pedig mindenképpen helyet foglal el a jelen kötetben tárgyalt bő másfél évszázad. Ez az az időszak ugyanis, amikor Buda megszűnt Magyarország fővárosa lenni, kiszakadt a magyar városfejlődés folyamatából és egy hatalmas, más kultúrájú és más vallású birodalom határvidéki, de – ahogy a szerzők ezt kiemelten hangsúlyozzák – roppant fontos erődvárosa lett.

A fordulat idejét már a cím is kihangsúlyozza: Gárdonyi óta beleivódott a magyar köztudatba, hogy Budát 1541. augusztus 29-én csellel foglalták el a törökök. Ehhez képest a két oszmanista szerző azt hangsúlyozza, hogy török szempontból a város hódoltatása 1526-ban megtörtént, onnantól az oszmánok sajátjukként tekintettek rá, és ezt a helyzetet csak bebiztosította az 1541-től tartóssá váló megszállás. Egy olyan megszállás, amely teljesen kiszakította a 15. században még Kelet-Közép-Európa egyik legfontosabb szellemi központjának számító várost nemcsak a magyar közegből, de a keresztény kultúrkörből is. Aki 1520-ban járt Budán, az 1560-ban már aligha ismert rá. Kevés ennél radikálisabb fordulat képzelhető el egy európai város történelmében.

Buda ugyanakkor az oszmánok számára is mindig több volt, mint egyszerű határvár: a legjelentősebb pasák, katonai parancsnokok töltötték itt meghatározó éve-

iket és bár a visszafoglaló háborúk után az oszmán időszak emlékeiből csak romok maradtak, Papp Adrienn régészként, Sudár Balázs pedig az oszmán irodalmat és költészetet is jól ismerő történészként a tárgyi és írott források elképesztően széles körét vonva be a vizsgálatba szinte újjáélt ezt a világot a kötet lapjain.

A sok témát érintő, épp ezért rövid, de nagyon gondosan és olvasmányosan megírt fejezetet számtalan táblázat, térkép, grafika, metszet, fotó és miniatúra teszi vizuálisan is nagyon plasztikussá, valóban szinte lapozható képeskönyvvé.

Buda történetéről, még a törökkori Budáról is született már több kötet. Az 1686-os visszafoglaló ostromnak kifejezetten nagy irodalma van. De olyan kötet, amely ilyen egységben, képet és szöveget ilyen egymást erősítő harmóniában mutatja be Budavár másfél száz törökkori évének történetét, lakóit és azok életének minden napjait, egyszerre beszélve a hagyományos politika- és, szükség szerint a mikrotörténet nyelvét, és amely ilyen magától értetődő természetességgel kezeli együttesen az egyes tudományterületeket a régészettől az oszamnisztikán, a művelődés- és zenetörténeten át a néprajzig, még nem volt a piacon.

Aki szeret, legalább képzeletben, régi idők városaiban barangolni, üsse fel bárhol a könyvet, nem fog csalódnai. Aki pedig tudományos érdeklődésből szerzi be, inspiratív, további gondolkodásra és kutatásra sarakalló kézikönyvet tehet majd a polcára. Helyet követel ott magának, de minden milliméter megéri.

Kasza Péter

Az utóbbi években nagy népszerűségnek örvendenek és rendre feltűnnek a könyvesboltok polcain olyan szórakoztató ismeretterjesztő könyvek, amelyek afféle útikönyvnek álcázzák magukat, de nem egy mai turistaparadicsomban kalauzolja el az olvasójukat, hanem egy egykori történelmi nagyvárosba. Így aztán a megfelelő kötet kiválasztásával el lehet „utazni” az antik Rómába, napi öt denariusból, az ókori Athénba, napi öt drachmából, vagy épp a szultánok Isztambuljába, napi öt kurusból.

Ez a sorozat jutott eszembe először, amikor kézbe vehettem a Papp Adrienn és Sudár Balázs által jegyzett Budavár története – A török kor (1526–1686) című kötetet. Persze a több mint 450 oldalas kiadvány jóval több, mint egyszerű szórakoztató olvasmány, a hasonlatot mégsem érzem teljesen indokolatlannak, hiszen aki időt szán a kötetre, a budai vár egy meghatározó, de nagyon különleges korszakába nyerhet igen széles körű betekintést. Merthogy messze nem csupán történelemről, adatokról, évszámokról van szó. A Budapesti Történeti Múzeum két munkatársa ugyanis valóban, szinte egy útikönyv részletességével kalauzolja végig az olvasót a 16–17. század Budáján, bemutatva az akkori élet szinte minden területét: a város helyrajzát, erődjét, a lakóházakat és mindennapi használati tárgyakat, imahelyeket, fürdőket, a katonák, hivatalnokok ruházatát és fegyvereit, de szóba kerül a korabeli zene és irodalom is.



A világ és Magyarország, ahogy a bécsi *Magyar Hírmondó* szerkesztői látták

A magyar sajtótörténet megkerülhetetlen szereplője a bécsi Magyar Hírmondó, mely magyar nyelvű orgánusként meghatározta az előfizetői világnézetét. Ezt az értékelő mondatot a Zvara Edina szerkesztette A világ és Magyarország, ahogy a bécsi Magyar Hírmondó szerkesztői látták című kiadvány megismerése után írhatom le, eddig ez a cím csak egy sajtó- és irodalomtörténeti adatként létezett a fejemben.

Ha időben és térben kívánjuk elhelyezni, az első magyarországi időszak kiadvány, a Mercurius Hungaricus, a Rákóczi szabadságharc fóruma és a Rát Mátyás-féle Magyar Hírmondó bécsi szellemi utódjának tekinthetjük, kortársa a Szacsvey által szerkesztett, betiltott Magyar Kurirnak. Mindez a magyar irodalom fellegvárává emelkedett Bécs közegében történt a reformok iránt fogékony nemesség és értelmiség közreműködésével és állíthatjuk, javára.

Ma sem várunk mást egy szemlélő, referáló hírportáltól, minthogy értéket és minőséget közvetítsen, válogasson és szűrőként működjön, a szűrés mechanizmusa és szempontjai pedig legyenek nyilvánosak. Az esetben, ha ez erőforrások szűköse, a szerkesztők személye és a szűrőszerep igencsak felértékelődik. Az alacsony számú olvasóközönség és az udvari cenzúra sok korabeli vállalkozást vitt csődbe.

A világ és Magyarország, ahogy a bécsi Magyar Hírmondó szerkesztői látták

Görög Demeter kapcsolati tőkéjét kihasználva, olyan haladó szellemiségű hírlapot kívánt indítani, amely a hiteles híradáson túl, a művészetet és a tudományt is szolgálja. A kezdeményezéshez Kerekes Sámuel szerkesztőként, sok névtelenül maradt társa mellett rövid időre Hajnóczy József

tudósítóként csatlakozott. A lap Hadi és Más Nevezetes Történetek néven indult 1789-ben, majd három év elteltével Magyar Hírmondó címen jelent meg, egészen 1803-ig. Műfajában szakított az addigi referáló hírlapi hagyománnyal és színes, tartalmas tudósításokat közölt Magyarországról és Erdély területéről, nem mellékesen külföldről is, fordításban. Részben a fordítások révén és jó pedagógiai szemlélettel, valamint a korabeli irodalmi vállalkozások felkarolásával a Hírmondó a magyar nyelv megújításához is hozzájárult. A lap címerében két nőalak, Veritas és Fama jelenik meg, ezzel is az alapelveket hirdetve: igazság és hír ez esetben együtt járnak. Ráadásul meglehetősen gyorsan: a periodicitás heti két lapszám, az átfutási idő pedig olykor csak egy hét volt.

Az illusztrációknak kiemelt szerepet szántak, melyek jó minőségű rézmetszetek formájában jelentek meg, olykor színesben. Magas színvonalat képviselnek ezek közül is a vármegyei térképek, melyek megjelenése a földrajzi és hadtudományos szolgálatot is híven mutatja.

Ennyi sajtótörténeti kitekintés talán el is riaszthatna minket az MTA Könyvtár és Információs Központjának a Kossuth Kiadóval közös gondozásában megjelent terjedelmes válogatáskötettől, de szerencsére a szerkesztő olyan szemlélettel nyúlt a hatalmas szövegkorpuszhoz, hogy a kevésbé jártas olvasónak is élményszerűvé

és elevenné tegye a 18–19. század fordulójának köz-, tudományos és irodalmi életét, nemzetközi és hazai viszonylatban. Ehhez a mai bevett címadási szokások alkalmazása, a korabeli nyelvi sajátosságok hiteles, de könnyed közvetítése, és az eredeti könyvformátumnál szellősebb, kethasábos tördelés szolgált eszközként. A kötet Kókay György nyomán kialakított felosztást alkalmaz, a tudósítások tematikusan és azon belül időrendben következnek az alábbiak szerint:

- 1 A Hírlappal kapcsolatos tudósítások és közlemények,
- 2 Hazai tudósítások,
- 3 Külföldi tudósítások,
- 4 Irodalom, művelődés, tudomány, művészet, szórakozás.

A kötet hasznos függelékekkel egészült ki, ezek közül is kiemelném – ha már Kazinczy, Batsányi és Csokonai korában járunk – az idegen szavak és régi magyar kifejezések jegyzékét, amely a mai és korabeli magyarázatokat is közli.

Zvara Edina gondos válogatása során azt tapasztalta, hogy a közgyűjteményekben elérhető példányok sajnos nem teljese, így a gyűjtőmunkája forrásértékű.

A korabeli könyvanyaggal napi szinten kapcsolatban vagyok, így ez figyelmeztet az állományvédelemre és a töredékek gondos kezelésére, ugyanakkor a tartalmi részt olvasva meglevenednek possessoraink, kiadóink, szerzőink: ezek a hírek róluk (is) szólnak.

A kiadvány az MTA200 ünnepi program-sorozat keretében jelent meg.

Budai Petra



Negyven bécsi corvina elektronikus másolatával gazdagodott az OSZK digitális gyűjteménye



A bécsi Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB) negyven corvinájának digitális másolatát ajándékozta a magyar nemzeti könyvtárnak. Ennek köszönhetően a fennmaradt corvinák immár több mint háromnegyede elérhető a kutatók és az érdeklődők számára a ***Bibliotheca Corvina Virtualis online felületén***.